होतृ sacerdos est qui sacrificio in solem, *Homa* dicto, praeest, होमकर्तृ होमसमये Schol. — Pro particip. जुह्वन्तं in Cod. B. et Schol. जुह्वानं legitur.

48. Ordinem, qualem exhibuimus, membrorum, contra Edit. Sr. et *Hitopades.*, ubi versus exstat p. 48., tuentur Membranae, Scholia, *Rogerius* et *Jonesii* versio (Opera Vol. XIII. p. 67.). In correctionibus levioribus a nobis factis conspirant apographa neque attinet singula Edit. Sr. sphalmata referre. मूर्खः vero pro मूकः nullus Cod. praebet, neque illud Hitopadesi वसति नियतं etsi in his vocibus mirum aberrant Mstt.: प्रभवति तदा Cod. A. proponit et falso quidem ob constantem sibi verbi भू cum प्र significationem: भवामि च तथा Cod. B. reiecimus, quia tertia postea sequitur coniunctio अपि. Idem Codex transponit तल्पको ऽथ तुलो वा, melius sane, quia secunda vox paullo fortior est, nostrumque *Windbeutel* et origine et significatu exprimit. Alia vocabula ad contextum magis quam ad vim propriam reddidimus, veluti न अभिज्ञातः propr. *abiectus, e genere obscuro*, Jonesius: *an errant rascal* et rell.

49. Ex malorum hominum consuetudine mala tantum oboriuntur, sive ut *Saadi* loquitur: *qui cum malis consedit, bonum non videbit* هر كه به بدان نشيند نيكى نبيند (*Gulist.* p. 223). उद्भासित० est येन खलत्वं प्रकटीकृतं, secundum membrum ita solvendum: प्राक् पूर्वं जाता या विस्तृता निद्रा स्वकीया अधमकर्मणां वृत्तिर् यैः legit enim वृत्तेः in fine Schol. neque omnino mala est lectio. Idem गोचरगतैः reddit समीपवर्त्तिभिः पुरुषैः कैः सुखं नैव उपविष्टं प्राप्यते । Sic bene singula vocabula explicat Commentarius, praeter unum विशृङ्खल quod propr. est *Zona solutus* (de cognato vocabulo *Hemachandrus* ad Sisup. 2, 62.: उच्छृङ्खलोद्दामानियंत्रितमनर्गलं), eadem metaphora qua Romani paratum ad negotium et expeditiorem *praecinctum* vocant et *alte cinctum* et in *Hammâs.* p. 379. كميش الازار خارج نصف ساقه secundum Schol. est مثل فى الجد والتشمير, imbellem autem et effoeminatum *discinctum;* plus tamen vitii vox sanscrita in se continere videtur, praesertim quum शृङ्खल de elephantis quoque compede veniat.

50. Sententia pulcherrima, quam ex Rogerio iam diu germanice reddidit *Herderus* noster (Zerstreut. Blätt. 1792.):

> *Wie der Schatte früh am Morgen*
> *Ist die Freundschaft mit den Bösen;*
> *Stund' auf Stunde nimmt sie ab.*
> *Aber Freundschaft mit den Guten*
> *Wächset wie der Abendschatte,*
> *Bis des Lebens Sonne sinkt.*

Similiter in *Kirâtârj.* 9, 10.: *malus amicus bonum relinquit sicut crepusculum,* et eodem fere modo in *Proverb.* 4, 18. de iustorum via dicitur: eam ut solem fieri magis magisque

splendentem usque ad meridiem, malorum autem viam caliginis instar. Bhartriharis locum coniectura restituisse mihi videor, nam ut concinna fieret oratio, necessarie legendum erat खलसज्जनानां quamvis omnes Codd. खलु *certe* praebeant. Scholia desiderantur.

51. Ultimum vocabulum जगत् metro, sensu et Codd. iubentibus in जगति commutavimus, reliquas vero scribarum festinationes tacite omittamus. Scholiis destitutum est distichon ut etiam quae sequuntur, bina 52. et 53.

52. Sequitur caput sextum सज्जनप्रशंसा regulas continens et praecepta moralia diversa quae ad नीतिं proxime pertinent. परगुणो e Codd. A. B. loco गुणिगुणा recepimus ut sensus postulat. Lectionem Cod. A. यथैतेषु नरेषु in orationis clausula pro एते यत्र वसन्ति notare tantum licet ne quid desideres. शूलिन् *tridentem gerens* epitheton Sivi notissimum est. Reliqua faciliora sunt.

53. Recepit sententiam hanc fabularum Hitopadesi collector, ubi p. 13. prostat. Lectio non variat nisi quod Cod. A. अभिरतिः *gaudium* pro अभिरुचिः *splendor, amabilitas* proponit; Jonesius: *in fame resolution to preserve it,* coniectura, ut videtur, reddidit. Per श्रुतिं propr. *audibile,* Vedos intelligi constat.

54. Huius versus in singulis vocabulis paullisper intricatioris mentem omnino me cepisse affirmare non ausim. Primum enim enunciatorum interstinctionem, prout ex auctoritate Schol. constituimus, in dubium vocare liceat, ut ab initio statim, ubi *donum praebere hospiti* simplicior forsan et magis nativa sit verborum iunctura, ita ut सम्भ्रमविधिः pro se ipso stet et *modestiam* significet. Hanc enim significationem संभ्रम habere, docet *Visvakoshus* (cit. *Kirât.* 9, 54.) संभ्रमः साध्वसो ऽपि स्यात् संवेगादरयोरपि ॥ Schol. vero nil nisi आदर *initium, observantia, lascivia* addit, igitur *observantiae norma* hospitalitatem designare debet ac comitatem in omnes qui domum aggrediuntur. Dein membro secundo Edit. Sr. et B. legunt त्राप्युपकृते: (sic enim in Genit. corrigendum) affirmative scilicet, ita ut उपकृतिः *retributio* passive sumatur de ope quam alii tibi tulerunt: nos tamen cum Cod. A. न legentes, sensum activum praetulimus ut fecit Schol., एकस्य उपकारः कृतः तस्य कथनं न करोति explicans et ante सदसि interstinguens, quamvis vocabulum hocce ad antecedentia quoque pertinet. In altero hemistichio obscuritas, quae ex lectionum varietate, sive potius corruptela oboritur, Scholiorum ope tollitur: लक्ष्मेः in Ed. omnino falsum; Cod. A. लक्ष्म्या Anusvarum tantum neglexit; Locativum integrum Commentarius praebet. Idem अनुत्सेकः per अगर्वः explanat, sed habet forsan, quo se commendet lectio Cod. B. अनुत्सेका लक्ष्मी *fortuna non superba.* Vocabulorum sequentium sensus pendet ab अभिभव [भू cum अभि *superare*] et सार quod hic, opinor, naturam, potestatem denotat, ita ut *de aliis sermones facere liberos a superbiae (insolentiae) natura* dicere nobis videatur poeta; his tamen paulisper alienum habemus, nisi fallimur, Scholiastam, lectionem aliam secutum verbis: सत्कथाः भवसाराः परमार्णश्रयाः निरवधिकर्तव्याः legit enim Cod. A. निरवधिभवसाराः unica

syllaba metrum turbans. Clausula denique orationis, in qua epitheton असिधारं (cui arborem conferas in inferno असिपत्त्रं Raghuv. 14, 48.) proverbii naturam sapit pro re molesta, कठिनं, mox recurret vs. 61. et per interrogationem केनोद्दिष्टं negative sumenda est: *a nullo demonstratum* न केनापि, quod idem exprimit ac स्वाभाविकं, प्रकृतिसिद्धं aliaque huius generis vocabula, *animo* scilicet *insitum*.

55. Enumerat poeta virtutes quae cuique hominis membro conveniant: ग्राह्यस्त्यागः est *optima relictio* quod nomen ut reliqua in verba resolvimus, mallem tamen ग्राह्यत्यागः, ut ad *beneficia* simul et ad *vitam devotam*, omnia bona spernentem, pertineat. Vocabula स्वस्था वृत्तिः *sibi constans conditio* e Cod. A. recepimus, quum स्वेच्छा वृत्तिः non bene quadrare videretur, reiecimus vero eiusdem Cod. lectionem अधिगतैकव्रतफलं Scholia non adsunt, neque in distich. sequens.

56. In vocabulo कर्कश quaesita latet et elegans amphibolia, non solum enim *perdurum* significat et *violentum* sed plantam etiam designat ग्रान्दारोचनि nomine, quae liliae aquaticae h. l. opponitur. Ceterum cf. Zabiorum similem sententiam apud *Lorsb.* l. l. p. 13. *Proverb.* 10, 25. *Horat.* Od. 3, 3, 7. et *Anvari Soheily: Vir tenax propositi is est, qui non ex loco movetur etsi volvatur orbis terrarum sicut coelum; est ut Simurg, quem nec procella e loco aufert, non ut passer qui fistulae spiritu cadit:*

مرد ثابت قدم آن ست که از جا نرود
ورچه سرکشته بود کرد زمین همچو فلک ✡
مثل سیمرغ که طوفان نبرد از جایش
نه چو کنجشک که افتد بدم از باد تفک ✡

57. Sententia haec elegantissima ab *Herdero* germanice reddita et multis iam seculis ante a *Saadio* in Bustano persice exhibita est, cuius fabulam satis notam denuo vulgavit *Chezy* ad Sakunt. Vol. I. p. 231. — तन्मौक्तिकं loco मुक्ताफलं Edit. legimus ex Cod. A., quia B. quoque तज्जायते मौक्तिकं praebet. स्वाति et स्वाती propr. *Arcturus* est, tum de stella quavis fausta (महानक्षत्र Schol.) usurpatur; opinio, ex veterum populorum, a stellarum positione omnia auspicantium, Astrologia petita. In Cod. A. संजायते quod magis vulgare, pro संसर्गतो exstat. Ceterum in comparatione κλίμαξ notanda; de malis ne nomen quidem manet; meliores pro tempore tantum nitent, optimi vero in perpetuum.

58. Pronomina addita rem augent, ac si dicas: *ille verus est filius* et sic porro. यः प्रीणयेत् Cod. A. exhibet minus bene quum verba sequantur positiva; idem in secundo hemistichio सुखं च समक्रियं यद् proponit coacte, quare equidem in vulgata tersiore lectione permanserim. In vocabulo कलत्रं pro *uxore* eadem latet imago quae Graecis ac Romanis vulgaris, sonat enim *seminis* (cf. *Chandic.* 11, 5.) *vasculum,* ut alias क्षेत्र *ager* (*Manus* 3, 175.). Notissima sunt *sulcus* (*Priap.* p. 95.), *muliebria conserere arva, ἀλλοτρίαν σπείρων, ἀρoῦραν ἀρoῦν* et rell. cf. *Sophocl.* Oedip. Tyr. 1210. *Eurip.* Phoeniss. 18. Hebraei *puteum* (בור) dicunt,

Arabes *vestem* (لباس). — Amicum in malis cognosci, saepe agnoverunt Indi, cf. *Hitop.* p. 21. Scholia desiderantur.

59. Commendatur hoc versu animus submissus ac lenis qui aliorum famae et fortunae unice intentus gloriam ipse exinde assequitur. Pro vulg. नुतिभिः in Codd. A. B. et Schol. legitur कथनैः quod in textum recepimus, Schol. praeterea स्थापयन्तः *stabilientes* ante oculos habuit. Idem in membro secundo विगत male scribit pro विनत, *inclinatus* autem est *omni labore nitens.* पृथुतरा porro, quod in प्रियतरा mutat Cod. A., servavimus, यत्नः tamen, in pluralem fortasse numerum mutandum, ex Cod. B. in Instrumentalem casum convertimus. सान्त्वैश्च membranae omnes exhibent; pro दुर्मुखान् A. induxit समन्तात् quod tamen unius codicis fide noluimus recipere, praesertim quum in toto hemistichio secundo allitterationem aperte captaverit poeta, qua de caussa ultimum quoque verbum अभ्यर्चनीयाः ut A. et Scholia habent, videtur praeferendum. Initium certe lineae quartae intactum debet servari: Cod. A. et Commentarius सन्तो ऽप्यर्थचर्याः legunt, sed चर्यः idem valet quod वर्यः scilic. श्रेष्ठः

60. Versus in Edit. Sr. omissus in Cod. A. numerum vigesimum sextum prae se fert quidem, sed ad caput nostrum cum Rogerio referendus est. Varia praecepta moralia continet, quae in Vedis aliisque libris sacris exstare poeta testatur, ita ut Octologum appellare possis versum; vetat nempe caedes, furtum, mendacium, commendat beneficia, continentiam, castitatem, modestiam et prae caeteris in omnes homines benevolentiam atque amorem. Verba singula faciliora sunt, neque variantes deprehenduntur lectiones in uno, quem consului, Cod. B.: non enim exstare videtur sententia in D. et Tayleriano codice ceteroquin corruptissimo.

61. Cod. A. primi hemistichii membra transponit et ante प्रसन्नाः particulam तु inserit. Vocabula प्रिया न्याय्यावृत्तिः quae Schol. per विधियुक्तं वर्तनं explicat, de tali intelligenda sunt vitae ratione qualem doctrina de moribus praecipit, ita ut Adiectivum न्याय्य *conveniens* ad Ethicam, Nyâyam, alludat *simul*; Scholiorum विधिः ambiguitatem non tollit quum de *fato* et *praecepto* dicatur: quaecunque autem est conditio illa vel moralibus demonstrata praeceptis, vel fato circumscripta, ea *cara*, प्रिया, debet esse homini. De clausula sententiae vid. supra vs. 54.

62. Incipit caput pulcherrimum, प्रदानप्रशंसा inscriptum, hoc est de beneficiis praestandis, de gratitudine animi et in universum de ope aliis hominibus ferenda. Primus huius sectionis versus suavissimus in *Kâlidâsi* exstat Sakuntala p. 97. et disceptari sane potest num sententiarum collector sententiam ex illo sibi sumpserit dramate, an vero poeta celeberrimus, Bhartriharis nostri aequalis, distichon hocce, popularibus iamiam notum, fabulae suae inseruerit. Hoc ultimum mihi veri similius est, quia et Bhavabhûtis aliique opera sua talibus sententiis tanquam gemmis ornavere. *Chezius* ne verbum quidem de hac re protulit,

cui melius sane ex variis codicibus ad literas Indicas illustrandas consuluisset, quam quod exercitia iuvenilia nobis delibaret. Lectio दूरिविलंबिनः in Ėdit. Ċheziana falsa est; in Edit. Sr. Bhartr. भूमि exstat, in codicibus A. B. unice rectum भूरि *multum* legitur, quae vox, cuius repham दूरि in Sakunt. servat, in compositis tantum adhibetur sed propria vi, ut autumo, quum obsoletus videatur Localis vocabuli भूः quasi χαμαίφορον, *in terram versus*, erit igitur: *multum innitentes, tangentes*. Imagines de liberalitate a *nubibus* et *arboribus* desumptae apud Orientales perquam frequentes sunt (vid. Interprett. ad Proverb. 11, 25.); pauca addam exempla ad ultimam comparationem pertinentia. *Hitopad.* p. 19.: *arbor umbram non detinet obliquam ab illo qui abscidit*

छेत्तुः पार्श्वगतां छायां नोपसंहरते द्रुमः ॥

Distichon ab *Halhedo* in praefatione ad leges Indicas p. 24. adductum, sonat: *Vir benignus, aliorum saluti prospiciens, odium neque interitus tempore fovet: arbor Santalina, vel in deiectu, dolabrae oram reddit fragrantem.*

सुजनो न याति वैरं परहितबुद्धिर्विनाशकाले ऽपि ।
छेदे ऽपि चन्दनतरुः सुरभयति मुखं कुठारस्य ॥

Mrichchhak. p. 146.: *Amicorum aves libenter adeunt virtutis arborem illam, virtutibus tanquam fructibus ornatam, quae praestantiam ceu truncum habet, modestiam pro ramis, honorem pro radicibus, magnitudinem pro floribus.*

गुणप्रवालं विनयप्रशाखं
विस्रम्भमूलं महनीयपुष्पं ।
तं साधुवृक्षं स्वगुणैः फलाढ्यं
सुहृद्विहंगाः सुखमाश्रयन्ति ॥

Saadi in *Gulist.* p. 209.: *arbor liberalitatis ubi radicem agit, ad coelum usque ramos et celsitudinem extendit: quodsi igitur ex illa fructum percipere cupis, cum exprobratione serram ne admoveas ad illius truncum.*

درخت کرم هرکجا بیخ کرد
گذشت از فلک شاخ وبالای او ☆
گر امید داری کزو بر خوری
بمنت منه اره بر پای او ☆

quibus adde Adagium arabicum: *dives absque liberalitate est ut arbor sine fructu* غنی بلا سخاوة کشجر بلا ثمرة. Scholia desiderantur, ut et versibus 63. 64.

63. Externa non condecorant virum ornamenta sed virtutes. Viros in India nobiliores *inaures* gestare iam ex *Curtio* 9, 1. discimus: *rex Indicus cum duobus filiis occurrit. — Lacerti et brachia margaritis ornata erant, pendebant ex auribus insignes candore et magnitudine lapilli.* Correctiones a nobis factae Codicum nituntur auctoritate; in B. praeterea exstat

करुणाकुलानां lectio satis bona; in A. denique परोपकारैर्न ubi particula saltem तु sive च erit delenda.

64. Amici constantis virtutes describuntur, inter quas praeceptum hoc praecipuum: *μὴ φεῦγ' ἑταῖρον ἐν κακοῖτι κείμενον* apud Indos saepius inculcatur. In Cod. A. गुह्यं च exstat, in B. गुह्यं निगूहति, retinuimus tamen pluralem ob पापान् et गुणान्.

65. Conferri quodammodo potest gnoma Zabiorum (apud Lorsb. p. 14.) et illud Evangelicum (*Matth.* 5, 45.) de sole in bonos malosque lucente; quibus adde *Hitopad.* p. 19.: lunam vel Chandali domicilium radiis collustrare. Primi hemistichii nostri similitudines *Kâlidâsus* expressit, Sakunt. p. 107.:

कुमुदान्येव शशाङ्कः सविता बोधयति पङ्कजान्येव ॥

distinguendum enim est inter *Nelumbium* speciosum, rubrum, (पद्म, पंकज et rell.) interdiu florens lilium aquaticum, et inter *Menianthem*, sive *Nymphaeam*, (कुमुद, कैरव) lotum esculentam, candidam, quae noctu flores expandit et lunae nomen dedit unde *Raghuv.* 17, 75.: *lunae radii haud penetrant in Nelumbium* (पद्मे) *neque solis radii in Nymphaeam* (कुमुदे) vid. ad *Sring.* 38. De Nelumbio rubro pulcherrime Bharavis (*Kirâtârj.* 9, 3.): *radiantibus manibus sol, valde sitiens, loti spiritu nimium gustato, ad ebrietatem redactus, ad occasum vergens purpureum corpus gestiebat:*

अंशुपाणिभिरतीवपिपासुः पद्मजं मधु भृशं रसयित्वा ।
क्षीवतामिव गतः क्षितिमेष्यल्लोहितं वपुरुवाह पतंगः ॥

In Edit. Sr. tertium versus membrum sonat नाभ्यर्थितो ऽपि जलदः सलिलं ददाति, lectio a nobis recepta Codicum est A. et B., Scholiis confirmata. Ceterum चक्रवाल *orbis* proprie *coelestis* est, h. l. lotorum copia पद्मसमुदाय.

66. Homines in quatuor classes dividit poeta, ita ut a bonis distinguantur primum *intermedii*, मध्यमाः qui, ut Schol. optime illustrat आदौ स्वकार्यं कृत्वा पश्चात् परकार्यं कुर्वन्ति, dein *peiores*, कनिष्ठाः ad suam utilitatem omnia referentes, quos राक्षसान् *daemones inter mortales* vocat vel diabolicos ut nos diceremus. Pro pessimis autem, अधमाधमाः sive malevolis, qui ex alienis malis vel laetitiam concipiunt, nomen ait non reperiri, quod sententiae nobilitatem quam maxime auget. In lectione apographa mira inter se conspirant, scribarum aliquot maculas si excipias nullius momenti.

67. Suavis admodum apologus ad amicorum fidelitatem atque intimam devotionem depingendam. Fingit sibi poeta lac cum aqua permixtum, qua quidem coniunctione amicorum quasi, aqua per se quidem insipida, dulcedinem demum acceperat, eam vero ob causam et gratum animum monstratura aqua prius ex olla redundat coquendo, hostilem ignem adgrediens. Scholiasta ut par est, lac sine arte inducit loquens: तदनन्तरं स्वमित्रेण जलेन मदर्थे आत्मा कृशानौ हुतः तर्हि अहं अपि पातयिष्यामि इति बुध्या क्षीरं पावकं गन्तुं उत्कण्ठितं अभवत् । Lac igitur aquam sequitur, in ignem ruit, cum amico coniunctum quiescit et, quod sub-

intelligendum est, ignem tanquam hostem coniunctis viribus devincunt amici, etsi cum vitae detrimento. Aliter in *Hitopadeso* p. 24. de malis, beneficia non retribuentibus dicitur: aquam quantumvis calorem ab igne acceperit, illum tamen exstinguere सुतप्तमपि पानीयं शमयत्येव पावकं ॥

68. Sensus huius distichi ad versum 28. proxime accedit: oceanum, multas atque tantopere inter se discrepantes res ferentem exemplo esse posse hominibus ut se invicem tolerent opemque sibi ferant. Etenim primum in mari Vishnus cubat serpenti Sesho incumbens, deinde ipsius hostes sive Asuri, असुराणां कुलं in oceano commorantur; tum montes illi alis praediti, de quibus vid. quae dicta sunt ad versum huius Centuriae 29. Ignis denique ibi iacet वाडवानलः dictus (cuius vocabuli primam poeta metri necessitate corripit syllabam; quemadmodum in *Uttararâm.* p. 94.: अयं शैलाघातक्षुभितवडवावक्त्रहुतभुक् ।) sive etiam वाडवाग्निः ut est apud *Chaur.* 50., unde apud *Roger. Barrabageni* corruptum. Fingunt enim ignem quendam mythicum formâ ingentis flammae, capite equino instructae, ex sapientis cuiusdam *Urvi* lumbis enatum et exinde apud *Calidasum* (Sakunt. p. 44. et *Raghuv.* 9, 82. 11, 75.) और्वः nominatum, mundum olim incendisse donec Brahman eum in oceanum relegasset. Ibi iam aquis pascitur, sed aliquando in terram redibit mundum conflagraturus, cui rei innuit noster per सह समस्तसंवर्तकैः Fabulam ex Harivanso fusius enarrat *Chezius* ad Sakunt. II. p. 213. et ad montis ignivomi in maris aliqua insula conspicui eruptiones haud absimili ratione refert. Quae quum ita sint, delenda sunt quae in libro meo (*Altes Indien* II. p. 65.) de igne Bengalico in dramate Sakuntala proferuntur; antequam enim textum sanscritum inspicere licuit, Jonesii versio in errorem facile potuit ducere virumque celeberrimum Forsterum re vera duxit. Ad lectionum varietatem quod attinet, Cod. A. male legit हतवाडवार्चिनः Schol. आगताः in textu habuit; prius omnino falsum, neque enim de *Charanis* mythicis sermo est. Idem Codex त्रिवारिणां गणाः exhibet, mera correctio, uti videtur, librarii qui rem de qua agitur minus bene perspexerat. In secundo hemistichio इतो ऽपि scripsimus cum Codd. A. B.

69. Versum selegimus qui ad hocce caput, novem alioquin tantum sententiis constans, commode posset referri et Rogerii versioni aliquomodo corresponderet, quanquam non negamus distichon nostrum aequo iure ad caput sequens de constantia relegari posse et sane in Visakhadatti dramate *Mudrârâkshaso* p. 48. una cum versu nobis 73. tanquam constantiae ac firmitatis exemplum afferri ubi Wilsoni tamen verus auctor non in mentem venit, dicit enim (III. p. 72.) *it may be doubled if perseverance is any where recommended in a more manly and spirited tone.* Ast enim, quum solus fere stet versus, in Cod. A. omissus, et in hoc toto libro summa ordinis sententiarum confusio deprehendatur, neque in singulo quidem versu de una tantum re agatur sed varia plerumque praecepta moralia sint prolata, putavimus locum suum inter adagia de officiis erga alios bene posse occupare, praesertim

quum sensus simul insit: neminem officia deserere debere, quemadmodum neque testudinem, terram portantem, neque solem defatigatos videamus unquam. Pulchre hac in re versiculus exstat in *Kâvyaprakaso* p. 92.: *exit sol rubicundus, purpureus quoque occidit: in rebus secundis et adversis magnorum hominum eadem est indoles;* उदेति सविता ताम्रस्ताम्र एवास्तमेति च । संपत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ॥ Veram lectionem दिनपतेरस्ते न debemus Mudrârâkshasi editioni; in Vulg. exstat दिनपतेरस्तेन *occasu immobilis*, quod sensum turbat. शेषस्य ut ibi legitur pro कूर्मस्य reiiciendum, nec tamen omnino spernendum est (cf. vs. 28.); minoris momenti sunt कृपणवत् pro न मनसानिर्व्यूहं loco निर्वाहः et एकं हि pro एतद्धि. Vocabulum अंगीकृतं *oblatum* (vid. *Lassen* ad Hitopad. p. 185.), *propositum*, sive *officium* reddidimus.

70. Versus aureus, integro Vairagyo libro, nugis bullatis referto, facile anteponendus. Scholia non adsunt neque ambigua esse possunt singula. Lectiones variae admitti possunt omnes: Cod. B. त्यज मदं praebet, A. मतिं मा कृथा et in hemist. secundo प्रख्यापय *fac ut celebrentur* pro प्रच्छादय. Ultimum vocabulum A. in लक्षणां mutat, ut etiam B. corrigi iubet.

71. Tria sunt quae de hominibus exiguntur hoc versu, ut puri sint *mente, oratione* et *corpore* h. e. opere (cf. *Bhagavadg.* 17, 14. seq. ut त्रिविधं तपः debet esse: कायेन वाचा मनसा *Raghuv.* 5, 5.) quod plane cum lege Zoroastrica toties in Zendavesta inculcata convenit (cf. *Zendav.* I. p. 86. 109. 126. inprimis II. p. 324. vers. Kleuk.); deinde ut beneficia praestent *Diis, hominibus* atque *inferis*, quod per trimundum hoc loco indicat poeta; उपकार scilicet officium tale est quo aliis aliquid retribuimus. Tertio loco poscit ut bona aliorum opera magni faciamus et, si quid particulae instar fecerint, id in montis magnitudinem evehamus. परमाणुं *atomum* in singulari numero scripsimus cum codicibus A et B; Edit. habet परमानोः quod ferri quidem potest sed in Errat. in Accus. pluralem mutatur. Alias de re minima *granum sinapi* usurpatur, cui opponitur fructus *Bilvi* et mons *Merus* in *Episod. Sakuntalae* 7, 79. 81. coll. *Matth.* 13, 32. Hoc modo qui agunt, hi in suo ipsorum corde efflorescunt, hoc est gaudio fruuntur uberrimo; correspondens pronominis कियन्तः *quam multi,* supplendum est इयन्तः, Scholia desiderantur.

72. Nova sectio octava de constantia agit ac firmitatae, धैर्य, quam vocem auctor *Sâhit.* p. 57. ita definit: मुकात्मश्लाघना धैर्यं मनोवृत्तिरचञ्चला ॥ Primum perseverantiam in laboribus quantumvis arduis adhibendam esse Deorum exemplo monet, qui in Amrito parando non lassati erant, qua de re vid. ad vs. 27. Pro महार्हैः in Cod. B. legitur महार्घैः eodem sensu; pro धीराः ibidem सन्तः quo quidem vocabulo sententiae vis omnis infringitur. In Cod. A. न निश्चित° sensum bonum praebet: ne finita quidem re constantes quiescunt sed novam aliquam aggrediuntur. Scholia desunt.

73. In uno tantum Cod. A. legitur versus, quem tamen et Rogerius hoc loco ante oculos habuit. Tres hominum classes inducit poeta a pessimis incipiens qui propter difficultates

rem non aggrediuntur, procedens ad eos, qui aggrediuntur quidem sed rem adgressam mox relinquunt, et sedulos ac constantes summo loco ponens, qui arduum quidquid inceptum ad finem perducunt. Citatur sententia in *Mudrârâkshaso* p. 48. ubi membrum ultimum ita sonat: प्रारब्धमुत्तमगुणास्त्वमिवोद्वहन्ति ex qua lectione प्रारब्धं recepimus, utpote unice rectum, pro प्रारभ्य, ut Codex, hiatum non respiciens, praebet. Verbum autem परित्यजन्ति tuentur Scholia.

74. Praecedenti sententiae bene sese adiungit distichon, caussam quasi addens cur homines quieti plerunque addicti sint, scilicet quia socordia tanquam hostis in corporibus commoratur; labor vero perseverans amicus est quem omnes sibi sociare debent. Sic versum intelligo nullis Scholiis instructum et a lectione in omnibus apographis sibi constantem. Apud Rogerium alia sententia exstat quae nusquam reperitur.

75. Sententiam hanc sibi vindicavit *Hitopadesus*, ubi p. 55. exstat, Editionis Sr. lectionem fere repetens, in qua membrum secundum et tertium sonant hoc modo:

बुद्धेर्विनाशो न हि शङ्कनीयः ।
अधः कृतस्यापि तनूनपातो ॥

nos lectionem Codd. A. B. et Scholiorum adoptavimus simpliciorem, quae repetitionem simul particulae हि iusto duriorem, ut Lassenius recte animadvertit, evitat. In quibusdam praeterea Hitopadesi editionibus ab initio scribitur vocali producta कदार्थितस्य quam recte Lassenius dolet se retinuisse, quum verbum कदर्थय् in *Bhartr.* Sring. 97. quoque legatur. Sed audiamus potius editores doctissimos ipsos de hac sententiae nostrae varietate disputantes (p. 97.): „Quodsi कदा legitur, id licentia poetica seiunctum est ab अपि et construendum न कदापि id est न कदाचित्. Schlegelius lectionem कदर्थितस्य (कष्टं प्राप्तस्य Schol.) tuetur, siquidem अर्थित pro अर्थिन् admitti nequeat. Verbum denominativum कदर्थयति significat *vilipendere, parvi facere,* compositum est cum particula कत्, themate obsoleto pronominis किं quod et ipsum cum significatu contemptus vocabulis quibusdam proponitur." Hactenus viri celeberrimi, quorum sententiae nil addo. Verbum यान्ति in plurali, ut *Hitopad.* P. exhibet, nullus legit Bhartriharis Codex. Metrum, ut in praefatione observavimus, est उपजाति, permixtum ex Upendravajro et Indravajro genus, et ita quidem, ut, lectione Hitopad. admissa, Amphibrachys et Antibacchius in pedibus initium facientibus alternent, ex nostra autem lectione Antibacchius in ultimo tantum colo locum habeat, cuius generis nomen speciale desidero. Ad imaginem quod attinet, cf. *Sisupâlab.* 1, 2.: *ut in altum adscendat ignis, natura ipsius est:* प्रसिद्धं ऊर्ध्वज्वलनं हविर्भुजः. Aliud in *Kâvyaprak.* p. 153. exstans distichon, imagine etsi paullulum diversa, non possum quin adscribam:

यदि दहत्यनलो ऽत्र किमद्भुतं
यदि च गौरवमद्रिषु किं ततः ।

लवणाम्बु सदैव महोदधेः
प्रकृतिरेव सतामविषादिता ॥

76. Adoptavimus Cod. A. lectionem कोपकृ° pro को ऽपि कृशानुतापः et in hemistichio secundo लोभपाशैः pro Nominativo quamvis utraque vulgata lectio possit defendi, *posterior* autem, iam vereor, debet praeferri. Ultimum vocabulum वीरः bene se habet, neque in धीरः eiusdem Cod. commutandum, iam enim in ipsa stirpe latet virilitas ac strenuitas. Tertium versus membrum imaginem repetit a laqueis quibus hostes capiuntur [in textum autem pro कर्षन्ति male irrepsit वर्षन्ति]. Tales vero laquei, qui collis ferarum et hostium iniiciuntur, apud omnes fere populos commemorantur, Arabes hoc modo asinum silvestrem cepisse testis est *Arrianus* (de venat. 24.), inter arma Persarum *Herodotus* (7, 85.) refert; *Pausanias* (1, 21.) de Sauromatis, *Suidas* de Parthis, qui σειράφόροι (vid. Suid. h. voc.) exinde dicebantur, eadem narrat, et apud *Homerum* (Il. 5, 487.) ἁψῖδες λίνε haud dubie de laqueis istis intelligendum. Plura vid. in *India* mea II. p. 62. Scholia in distichon nostrum desunt.

77. In Cod. B. initium versus sic se habet:

वरं शृङ्गोत्सङ्गाद्गुरुशिखरिणां क्वापि विषमे

quae quidem lectio sensum non mutat, neque tamen habet cur Editionis textui praeferatur. In A. sententia desideratur una cum scholiis quae in distichis de constantia omnibus fere desunt vel saltem ieiuniora sunt. Pro तीव्र in Cod. तीक्ष्णा exstat. Vocabulum शील *indoles* h. l. fortitudinem et virtutem κατ' ἐξοχήν significat, quod in ipsa vocis latet origine si cum शिला *saxum* conferas; dein ad illam vitae rationem transfertur, quae sensu veri, boni et pulchri nitet, sive ut uno verbo dicam, ad humanitatem et sensu denique latissimo ad eam hominis indolem qua sibi consentaneus est aliquis in omnibus quae peragit. Sic in versu proxime sequente adhibetur, ubi *Rogerius* bene circumscribit: *celui, qui sçait s'accommoder à l'humeur d'un chacun.*

78. Generosiores viri et sibi constantes omnem rerum naturam sibi subiiciunt. De verbis denominativis, quibus utitur poeta, vid. ad Sringar. 34.; inter haec गुणायते rectius est quam quod Cod. A. proponit गुणीयते. Maluimus porro cum A. et B. कुल्यायते — quod et Rogerius expressit: *un ruisseau* — pro कूपायते *puteum fieri;* in वर्षायते autem gravitas multa inest, ideoque suo loco eripere nolui et cum चर्यायते A. vel वर्यायते B. commutare, quae mera forsan scriptorum vitia sunt. Notandus est Superlativus audacior in Composito अखिललोकवल्लभ ॥

79. Homo कार्यार्थिन् is est qui bona opera atque officia omnibus viribus persequitur, res externas non curans. Humi stragulum opponitur lecticae पर्यङ्क, quod quidem vocabulum in India nostra (II. p. 109.) falso cum persico پلنگ contulimus, scribitur etiam पल्यंक unde hodiernum nomen *Palankin* descendit. Morem in India antiquum esse quo reges et homines delicatuli „*sexta cervice ferri*" sese passi sint, ex *Curtio* discimus (8, 9.): *Quum*

rex sese in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Artaxerxem Timagorae φορεῖον tale dono dedisse, Plutarchus refert; hoc modo ex Cappadocia et Bithynia luxuries illa ad Graecos et tempore Gracchorum (*Gellius* 10, 3.) ad Romanos quoque delata est, quibus arcata quoque et *clausa lectica fenestra*, plane ut Indis erat in usu (vid. *Scheffer* de re vehiculari II. p. 88.). — Nominativum retinuimus शयनः, Cod. A. Locativum, B. Accusativum praebet. Vox शाक *olera* non modo sed herbas etiam viliores complectitur, quae शालि et षोदने *oryzae generibus*, tanquam cibis lautioribus opponuntur; in B. मिष्टाशनरुचि: exstat, *cibus delicatior* in universum, speciatim *carnes* quibus non omnino abstinere Indos pluribus comprobavimus argumentis (*India* II. p. 160.). कन्था *pannus*, ῥήγματα, קְרָעִים oppositum est *vesti splendenti* दिव्यांबर sive ut Cod. A. mavult चित्रांबर *variegatae*. Idem vero in fine versus contra metrum transponit न गणयति सुखं न च दुःखं. Scholia non adsunt.

80. Singulas enumerat poeta virtutes, quae unumquemque decent quibus superius tamen शीलं इदं सर्वकारणं est; ultima duo vocabula recepimus e Cod. A. et B. pro vulgato सर्वकालनियमं sed timeo, inconsideratius, iam enim magis arridet ex hac lectione profecta sententia: „omnium vero summum decus est *quovis tempore sese continens* indoles." Scholia desiderantur. Ceterum molestiam quandam faciunt abstractis vocabulis concreta quaedam permixta, veluti ज्ञान *sapiens* et प्रभवत् *nobilis* sed in his Indorum poetae concinnitatem verborum non multum curant.

81. Nobilis huius capitis conclusio: quidquid dicunt morum periti — sed निपुणाः sensu aliquo modo peiori sumendum, quasi dicas *morosi* — quidquid fortunae casu accidit, fortis et sibi constans homo, ne mortem quidem timens, virtutem sequitur. Neque huic disticho adsunt Scholia.

82. Necessitate divina omnia regi et quemlibet sorte sua contentum esse debere, caput sequens exemplis commonstrat; fieri enim posse versus statim octogesimus alter fabula docet Aesopica, ut serpens per praestigiatorem canistro inclusus et fame iamiam attritus, murem rattum, qui corbem perforaverat, adipiscatur et per ipsum insuper foramen evadat. भग्नाशः cave ne *victu carens*, शाशः explices; Scholiastes rem illustrat: कश्चित् सर्पः (quod in fabula notissima supplendum) करण्डमध्ये निक्षेपितः अहं अस्मात् मोचयिष्ये इति आशा भग्ना यस्य ॥ Cod. A. loco तनोः videtur legere ततो quod ferri non potest quia Genitivus tunc पीडितस्य debebat praecedere; idem Cod. in fine लोकाः पश्यत *homines videte* legit; melius tamen est स्वस्थाः *sibi compotes*. Sphalmata in Edit. नक्तं, मुखे: rell. correximus.

83. Rogerius versum, in Edit. Sr. proxime sequentem reddidit, at quum eadem imagine utatur sententia et in Cod. A. omissa sit, videtur disticho nostro olim fuisse adscripta, donec postea in textum sit recepta (dedimus in Supplem. 14.). In secundo hemistichio हि

सुवृत्तानां legit Cod. B. — Vocabulum विपत्तिः *adversitas* per fortunae casus expressimus ut cum pila cadente conveniret; ad mala tantum pertinet ex quibus acrior animi impetus hominem debet erigere. Similis figura in *Hitopad.* p. 68.: *manu dimissae pilae casus nisusque hominum sunt,* कर्निहितकन्दुकसमाः पातोत्पाता मनुष्याणां et *Proverb.* 24, 16.: כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם וּרְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בְרָעָה

84. Eadem quae antecedit sententia novis illustratur figuris, prima similitudo de arboris trunco, denuo progerminante desumpta (cf. Jobum 14, 7. et in Vedis apud *Jones*. Vol. XIII. p. 378.), secunda est de luna per Rahum laesâ, क्षीणा, qua de re vid. ad Nit. 27. collat. *Kâvyaprak.* p. 155. atque ex hoc *Sâhityadarp.* p. 325.: *etsi saepius laesa semper tamen indies crescit luna,* क्षीणः क्षीणो ऽपि शशी भूयो भूयो ऽभिवर्द्धते नित्यं ॥ Bene huic figurae convenit verbum उपची propr. *recolligere vires.* In Cod. A. distichon, ut omnia fere quae *Arya* metro concinnata sunt, valde corruptum est; primum ibi bemistichium claudit उपमुते लोके quod non intelligo, secundum autem ते न विप्लुता लोके. Scholia vero in utrumque distichon desiderantur.

85. Mythologico utitur exemplo poeta, ut fatum sive omne moderans numen ipsis Diis potentius esse, multo minus igitur hominum viribus confidendum demonstret. Ille, qui aliis Diis hostilibus victus inducitur, Indrus est, cuius exercitus dux primus planetarum Vrihaspatis sive Jupiter, cuius milites Dii minores dicuntur, qui tamen cladem saepius expertus est, vel contra homines, ut carmina docent epica, devotione insignes pugnaturus. *Airâvatus* Indri elephantis nomen esse vel pueri norunt; वाहन vero, quod cum teutonicae stirpis vocabulis *waggon, Wagen* proxime convenit, a *vehendo* sive वह् deductum, non pro curru solum, sed de iumento, nave et re qualibet qua quis vehi potest usurpatur, ut de *vehiculi* voce pluribus quoque docuit *Schefferus* l. l. I. p. 3. Sed de lectionum varietate iam videamus quae Scholiorum absentia sola crisi est discutienda. Pro खलु in Cod. A. किल exstat idem significans; idem Mst. वाहनः mutat in वारणः *elephas*, quam lectionem qui defendere vult, adsentientem habet Rogerium. Secundi hemistichii initium in Cod. A. sonat इत्याश्चर्यं quod Rogerius quoque expressit: *merveilleusement ruiné,* pro समन्वितः tamen in utroque Codd. A. B. legitur बलान्वितः quam quidem vocem recepimus. Maior discrepantia in vocabulo sequente deprehenditur: Edit. Sr. बलभिद्गः praebet ita ut *vim findens* epitheton Indri, qui alias पुरंदरः audit, habendum sit; in B. alio usitatiore nomine Indrus inducitur: मघवा भग्नः neque tamen necesse erat in re notissima Deum illum nominare: praetulimus igitur lectionem Cod. A. बलिभिः, quod cum परैः coniungendum est. Idem Cod. in ultimo colo legit तद्युक्तं बरमेव दैवशरणं satis languidum ut mihi quidem videtur sed eligat lector. Rogerius denique addit: *et pour cette raison le feu devorera celui qui veut acquerir quelque chose par son travail,* quae verba, a Brahmâne Padmanabho addita, fabulae explicationem intendunt sed, ut saepius factum, a re aberrant.

86. Parabola trita ac vulgaris docet: neminem effugere posse ea quae per Fatum semel destinata sint quippe quod nos veluti pecora ducat, ut est *Mâlat.* p. 146. Vocabulum खल्वाट paucis investigemus et ad suam stirpem referre conemur: खल् quod per चल् explicatur, de senum potissimum incessu vacillante et incurvato videtur adhiberi, unde persicum کل *curvus* remansit, ita tamen ut de *capillorum canitie et raritate* simul repetatur notio, ut کالیو apud Persas is est *cui capilli horrescunt*, verbum کالیدن *calcare* et *canos fieri capillos*, quemadmodum hebr. זָקֵן *senex* de barba et mento vacillantibus descendit. A verbo खल् suffixo Unâdico उ (ut तनु a तन्) nomen derivatur खलु (*senex, calvus*, german. *kahl*), quod ipsum obsoletum, in Vocativo tantum adverbiascente pro *certe, sane* remansit, ita enim talibus Vocativis saepius contingit ut ex crebra allocutione Adverbii tandem naturam induant. Novum dein accedit suffixum Taddhita श्राट, quod maculam quandam ac turpitudinem indicat, v. c. वाचाट *loquax*, sic खल्वाट *calvus* est. Notabilis igitur similis vocabuli formatio in lingua latina observatur, siquidem litera *v* in *calvus* ad radicem non pertinet sed postea themati adhaesit, v. c. in *calv-arium* pro cranio, proprie locus ubi capilli sunt, ut *virid-arium, gran-arium* et alia. Ab eadem stirpe descendit nomen खल *miser* et खलपूः *servus* proprie *verrens*, deductis forsitan a miseria senectutis notionibus. Sed haec meris omnia nituntur coniecturis donec acutissimo et sagacissimo Boppii iudicio confirmentur. — Nominativum संतापितः non Localem casum membranae praebent. Cod. A. aliam proponit arborem, ताडस्य lectione; ताडि et तालि, cuius igitur forma masculina quoque sive neutra prostat, est *Corypha Taliera, umbraculifera* Roxb. sed malim tueri vulgarem lect. बिल्वस्य, magnis etenim fructibus praedita est Vilva, s. *Aegle marmelos*, ut iam ex sententia patet in *Episod. Sakunt.* 7, 79.: *Vides o rex alius peccata ut granum sinapi, tua vero, ut Vilva ingentia, videns etsi non animadvertis.*

राजन् सर्षपमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यसि ।
आत्मनो बिल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यसि ॥

Hemistichium secundum in Cod. A. incipit तत्राप्याशु falso, quia तत्रार्द्ध sequitur, in fine idem habet तत्रापद्दां भाजनं quod admitti potest.

87. Sententiam pervulgarem ac tritam, in Edit. Sr. et Codd. omnibus, praeter A. omissam, retinui primum quia locum suum bene occupat, tum quia in *Hitopades.* (p. 16.) est recepta et a Rogerio hoc loco lecta. Neque variantes adnotandae lectiones, nisi quod Hitopad. membrum primum et secundum transponit, neque adsunt Scholia. De dracone *Rahu* dictum est ad vs. huius libri 27.

88. Versus hic, qui ut octogesimus nonus in solo tantum Cod. A. legitur, simili mensura sese adiungit praecedenti. Scholia adscribam integra, de acumine, in fine distichi, quod omnino videtur frigidius, paullulum dubitans: ब्रह्मा तावत् प्रथमं श्रेयगुणाकरं सर्वगुणानां उत्पत्तिस्थलं भुवः अलंकरणं अलंकारं एतादृशं पुरुषरत्नं सृजति यदपि पुरुषरत्नं क्षणं भंगकरोति चेत् अहह

इति खेदे कष्टं यथा स्यात् तथा इयं विधिः ब्रह्मणा ग्रपण्डितता ग्रज्ञानं ॥ In his vellem ब्रह्मापण्डितता ut *fatum* accusaretur tanquam caecum et nulla summi numinis cognitione praeditum, quod poeta sane intendit; prout nunc stat vocabulum ब्रह्मणा, Visargo omisso, sive accuratius ब्रह्मणो ऽपण्डि°, vocabulum antecedens explicans Genitivus videtur, ex mente videlicet serioris Commentatoris, *εἱμαρμένην* et Deum unum eundemque putantis.

89. Sensus est: Perferas, neve culpes id quod mutari nequeat करीर non modo arundinis Bambu surculus est, sed etiam frutex spinosa in arena habitans quam intendit poeta. Offendit masculinum दोषः: cum किं quod tamen simpliciter *cur* reddi potest, igitur nihil muto. Secundo exemplo ad verbum fere reddito, utitur *Saadi* in Gulist. p. 11.:

گرنه بیند بروز شپره چشم ☆ چشمهٔ آفتاب را چه گناه ☆ .

Avis चातकः *cuculus melanoleucus* durante tantum pluvia bibere et guttas roris nubiumque captare volando dicitur, quemadmodum Cicadam rore vesci perhibent Veteres (*τῇ δρόσῳ τρέφεται μόνον Aristot.* H. An. 4, 7.). Unde जलप्रियः appellatur Châtacus et poetis frequenter inservit in nubilosis depingendis temporibus, hoc loco vero molestum aliquid esse poeta significat quod guttae in huius avis rostrum sponte non cadant, ac si nos diceremus: assa non in os volat columba. In sententiae clausula subiectum est summum numen, quod, regit fata hominum et ludo quasi ad libitum distribuit dona sua; qua in re लल् optime usurpatur: *pueriliter agere, infantilem esse,* quomodo mundum ludendo creasse Deus saepius dicitur (v. India I. p. 160.). *Ludere* de hominum sorte tempus dicitur infra (*Vairâg.* vs. 43.) et fatum ipsum veluti in puteo rota aquaria *Mrichh.* p. 343.: एष क्रीडति कूपयंत्रघटिकान्यायप्रसक्तो विधिः cui loco adiungas illud *Arabschahi* (vit. Timur. II. p. 494.): *mundus rota est aquaria, qua convertuntur tam laeta quam adversa* الدهر دولاب يدور فيه السرور مع الشرور. Huic cognata imago est illa qua tempus ac fata rotae adsimilantur, ut *Hitopad.* p. 36., *Brahmavaiv.* p. 95. et 96. r.

यथा भ्रमति कालश्च यथा विपयिणो भुवं ।
चक्रनेमिक्रमेनैव नित्यं एवेश्वरेच्छया ॥

Meghadût. vs. 109. quibus cf. illud *Anacreontis* (4, 7.):

τροχὸς ἅρματος γὰρ οἷα
βίοτος τρέχει κυλισθείς.

Ceterum de fatorum libro divino vid. ad vs. 41. Schol. desunt.

90. Sententiam exprimit versus illam: πρὸς τὴν ἀνάγκην πάντα τἄλλ' ἐστ' ἀσθενῆ et cum disticho huius Centuriae 82. proxime convenit: quemlibet sorte sua contentum esse debere. परिपूरिते cum Cod. B. legimus loco पूरके Edit. Sr. — In Cod. A. versus omissus est et Scholia quoque desiderantur.

91. „Fatum nulla umquam potest effugi intentione, contra eius vim opera omnino nihil valent," hac optime clauditur caput sententia, ita, ut transitus simul fiat ad sequentem de

operibus sectionem idemque vel ipso कर्म vocabulo quod tamen in versione temere pro fato sumpsimus, vera autem ultimae versus particulae interpretatio haec est: Non existendum non existit ex operis auctoritate, existendi interitus unde? Latinae linguae genio certe parum apta, vernaculo sermone ita fere sonat sententia: Was nicht sein soll ist nicht da Kraft der That, was sein soll findet Kraft der That keinen Untergang. Ceterum de fati vi similes sententiae in *Hitopadeso* exstant et ad nauseam usque repetuntur; cf. p. 47. ubi eadem figura: निपततु शिखरादद्रेर्मज्जतु जलधौ fatum non effugiet. De *Meru monte* cadere dicitur etiam *Mrichhak.* p. 61. de re periculosa. In coelum adscendere eadem fere occasione dixit *Zoheir* in Moallac. vs. 54. *qui caussas timet interitus eum assequentur, quamvis ad coeli regiones scala adscendat.*

ومن هاب اسبابَ المنايا يَنَلْنَهُ
ولو يرق اسباب السماء بسُلّمِ ۞

92. *Opera,* quae in hoc capite celebrantur, *religiosa* potissimum intelligunt Indi; sunt enim praecipua quae vitam futuram beatam reddunt haec: sacrificia praestare Diis Manibusque; Vedorum studio se dedere, liberalitatem exercere, Vedos docere eorumque quae inculcant vitae rationem aliis tradere et aedificia denique publica quae ad utilitatem tendunt, qualia sunt deversoria, putei et id genus alia exstruere. Versus nonagesimus secundus antecedenti sese ita adiungit: Est vero *bonis* operibus laus et virtus iisque deditum esse magis conducit quam Deos colere minores (देवान् Schol. इन्द्रादीन्) (cf. Vair. 41.) nam et hi ipsi necessitati sunt obnoxii, quae tamen a bonis operibus regitur. — हितविधेः recepimus ex Cod. A. et Schol., quum हत sive fortasse अनुकृतविधेः, negatione omissa, aptum sensum non praebere videretur; Schol. bene explicat: Deos hosce a fato dependere, nec sponte sua salutem dare posse अदृष्टाधीनाः स्वातंत्र्येण फलं दातुं असमर्थाः Pro यदि किममरैः in Cod. A. exstat: किममरगणैः quod eodem redit.

93. Sensus est: vel ipsos Deos maiores salutifera quondam opera perpetrasse, ad ea videlicet per summum numen adactos; huius etenim nutu ac iussu demiurgum Brahmanem difficile creationis opus in se suscepisse constat. Non minus notum est Vishnuem decem transformationes pro salute hominum subiisse. Sivus vero filios sacerdotis cuiusdam, ut fabula narrat, occiderat, quam ob caussam poenas, a Manue constitutas (vid. Sring. 64.) luere et per duodecim annos, cranium occisi manu tenens, eleemosynam rogare coactus est. *Ovum brahmanicum* saepe pro mundo invenias secundum problema illud de ovo mundano cosmogonicum (v. Man. 1, 9. et *Windischmannum* docte de hac re disputant. Sankar. p. 20.) cui h. l. भाण्ड *vas figulinum* adiungit poeta ut imaginem conservet. Eadem fere figura in *Brahmavaiv. Pur.* p. 96. legitur: *Vasculum humi fingit rotâ ex luto figulus; eodem modo creator premium distribuit actionis instrumento.*

कुम्भं निर्माति चक्रेण कुम्भकारो मृदा भुवि ।
तथैव कर्मसूत्रेण फलं धाता ददाति च ॥

h. e. quemque a creatore secundum actiones suas iustum pretium accipere, ut *Hitopades.* p. 6. eadem utens metaphora docet: figulus effingit quidquid vult, sic homo opus adaptat.

यथा मृत्पिण्डतः कर्ता कुरुते यद्यदिच्छति ।
एवमात्मकृतं कर्म मानवः पतिपद्यते ॥

Unica in disticho nostro lectio varians, quae notari meretur, est क्षिप्तः सदा संकटे in Cod. B. hemist. prioris in fine. Scholia non adsunt versiculis 93. 94. et 95.

94. Pertinet sententia ad dogma illud Indorum tristissimum, ad quod iam in antecedentibus respeximus: पूर्वं जन्मकृतं कर्म तद्दैवं sive omnia in hac vita evenire et sortem hominis omnino regi secundum opera in alia vita, antequam denuo natus esset, peracta. Vocabulum सेवा ut vs. 91. de militia et regum ministerio est sumendum; खलु in apographis legitur pro किल. Plenius ceterum h. l. expressa est de fructibus metaphora, quam et Veteres amant; cf. Ἀνδρὸς δικαίου καρπὸς οὐκ ἀπόλλυται et: Ἔστιν δὲ καρπὸς ἀγαθὸς εὔτακτος βίος.

95. In eadem re pergit, पुण्यानि enim sunt *opera pura* quibus bonam sibi parat sortem mortalis et cum तपस् in versu antecedente convenit. Vocabulum मस्तक *frons, vertex* monti fere adiungitur; in Codd. A. B. संकटे prostat, ex versu fortasse 93 desumptum et rei minus conveniens. Rogerius vertit: *s'il avalle du poison,* habuit forsitan विषमास्थितं lectionem, quam si adesset, equidem haud sane contemnerem.

96. Versum in Edit. Sr. vehementer typothetarum incuria laborantem bene mihi videor sanavisse, vereor tamen ne tertium vocabulum हि, quod sententiam antecedenti bene adiungeret disticho, paullo festinantius et Scholiorum auctoritate commotus, in च mutaverim, cuius etiam vestigium manet in शकलान् Codicis A. Vox देषिणः corrupta, quam in दोषिणः quidem possis corrigere, in omnibus quotquot inspexi Msts. द्वेषिणः scripta est. प्रत्यक्षमित्यादि in bina dispescere enuntiata visum est contra Scholiastem, qui structuram: *venenum occultum statim in nectar visibile convertit,* fieri iubet हालाहलं परोक्षममृतं प्रत्यक्षं करोति quod ad Amritum per Deos paratum alludit. Sequitur Commentarium Rogerius sive potius Padmanâthus quem saepe Scholiis insistere et in versibus, hac ope destitutis haud raro aberrasse animadvertimus. Ceterum quae sint in hemistichio primo subiecta et quae obiecta ac praedicata, verborum contextus satis superque docet, tametsi praecedere debebant खलान् et sic porro. Addam insuper Schol. या खलान् साधून् करोति मूर्खान् विदुषः करोति द्वेषिणो हितान् करोति ex quibus apparet minime vertendum esse: *quae bonos et malos facit.* In vocabulo hemistichii secundi tertio maxumopere variant auctoritates: Cod. B. सत्कृतां falso scribit, A. vero et Schol. सत्क्रियां quod unice verum puto; Edit. Sr. शङ्करीं habet, hoc est *uxorem Sankari* sive Sivi quo etiam alia in Scholiis allata tendit lectio चक्रियां, etenim Commentator posteaquam versum explicavit, de novo incipit: अथवा विपरीतां अस्मिन्

मोहान्धौ गुणेषु आस्थां मा कृथाः मा कुरु सत्क्रियां भगवतीं आराधय ॥ Hoc tamen scioli cuiusdam, qui *actionem*, in Deam poetice effictam, ad Sivum Deum rèferre vellet, interpretamentum esse mihi quidem persuasum est. Pro Infinitivo भोक्तुं, sic enim corrigendum, verbum *si cupis* suppleri debet ex Adiectivo वाञ्छितं ut recte Schol. यदि वाञ्छितं फलं भोक्तुं इच्छसि ॥ Pro त्वमतो linea ultima omnes legunt व्यसनैः Schol. प्रीतिभिः explicat, sensum magis reddens quam veram significationem: *studium* scilicet cum calamitate coniunctum. Vocabulum denique विकलेषु cum B. विफलेषु scribendum est; in A. विपुलेषु exstat, quod rem auget quidem neque tamen videtur praeferendum. Unum restat observandum: विपरीतां in Scholiis modo allatis prostans, nullo autem Codice confirmatum, ad hanc versus sedem pertinere, et alterum मोहान्धौ loco हे साधो ex mente Glossatoris poni debere. Quibus omnibus absolutis sensus versiculi obscurus non esse potest: *opus bonum* videlicet sive sortem exinde enatam qua mala convertuntur in bona celebrat poeta ita ut virtutes omnes nisi actione coniunctae sint, vanas esse doceat.

97. Finem respicere et praemium non debere agentem sed cum animi tranquillitate et nulla spe commotum ad opera, religione praescripta accedere, constans librorum sacrorum atque ethicorum est praeceptum. Hoc versus noster suadere conatur, metaphora de frugibus desumpta; est enim परिणतिः idem quod विपाकः *maturitas, fructus bene percoctus,* ultimum a पच् deductum, ut پختن Persae, בשל Hebraei (*Genes.* 40, 10.) et *coquere* Romani (*Virgil.* Georg. 2, 522.) pro *maturescere* usurpant; primum परिणतिः de pendentibus et inclinatis pomis proprie in usu. Scholia प्रान्तः explicant. Nulla observatur lectionum varietas, nisi आदौ in fine membri prioris pro ज्ञातं Edit. Sr. quod in textum recepimus. Scholia addam integra: गुणवद्गुणैर्युक्तं अथवा अगुणवत् कार्यं कुर्वन् कर्तुं इच्छता पण्डितेन विवेकिना आदौ पूर्वमेव यत्नतः प्रयत्नात् तस्य कार्यस्य परिणतिः प्रान्तः अवधार्या विचारणीया कर्तुं शक्यं प्रान्तः शुभ इति आदौ विचार्य कर्तव्यं ॥ अन्यथा अतिरभसकृतानां अविवेके स्वादेन कृतानां कर्मणां विपाकः प्रान्तः फलं आविपत्तेः मरणपर्यन्तं हृदयदाही शल्यतुल्यो भवति ॥

98. In solo Cod. A. et apud Rogerium prostat distichon in quo multum laboravi, et etiam nunc paulisper laboro, sed iam interpretationis ratio reddenda est. *Devotio* ut तपस् vs. 94. est ratio bene agendi, स्वधर्मनिष्ठां सत्क्रियां न चरति यः Schol.; quam normam qui non sequitur, omnibus ad virtutem exercendam facultatibus egregiis instructus, is saluti suae non prospicit, स्वहितं न जानाति Schol. atque oleum et operam perdit. Hoc tribus illustratur imaginibus, in quarum prima quidem vehementer peccavi cum, temere in verbis haesitans, verae lectionis चन्दनैरिन्ध° loco novum prorsus vocabulum अङ्गलान् coniectura intruserim. Illa autem lectione (चन्दनैरि°) restituta, hanc versus partem ita vertas: In olla gemmis ornata coquit olearius sandalis lignis multis suppositis rell. Quod ad singula spectat: वैदूर्य *lapis Lazuli* hoc loco de lapidibus pretiosis, quibus vasa aurea ornantur, in genere sumendum: रत्नकचितायां सुवर्णस्थाल्यां Schol. Vocabulum खली, in nullo, quo uti mihi licuit,

sanscrito Lexico obvium habui; exstat tamen in lexico Bengalico खल *mortarium ad medicinam parandum* et खलिक *coquus*, qua propter तिलखलिन् *olearius* videtur esse, proprie is qui sesamum extorquet, excoquit; इन्धनौघे: appositionem facit ad चन्दने: i. e. Santalum, lignum quod uti constat, maxumo habetur pretio. Reliqua faciliora sunt: *solum exarat*, विलिख् h. l. proprie (cf. *Nalod.* 4, 15.), *ut herbam inutilem plantet;* अर्क nomen quidem arboris est (*Episod. Sakunt.* 1, 25.) et sic Schol. अर्कवृक्ष, sed h. l. zizanium potius s. triticum repens (*swallowworth* Amar.) denotabit. Utilissimas denique Camphoram praebentes exscindit arbores ille ut olera minoris pretii ibi serat et harum arborum lignis circumstipet; कोद्रव *cicerum s. lentium species* est (*a sort of grain* Am.) Roger. aliud nomen substituit: *Naetsemi, une certaine semence donc les pauvres se servent pour faire de la bouillie.*

99. Ex Cod. A. et Schol. correximus सुज्ञनतां, B. male स्वज्ञनतां exhibet. Ceterum sententia est facillima neque ulla eget explicatione.

100. Bene mihi claudere videtur versus sectionem et totum de moribus officiisque librum; ultimus praeterea est in Cod. A. etsi numero centesimo decimo insignitus; in Cod. B. centesimum locum occupat quamquam aliae sequuntur sententiae quas in supplementum coniecimus omnes. In eo autem nobis constare studuimus, ut novem tantum capitulo tribueremus sententias et centum versibus Centuriam clauderemus. Quodsi vero omnes, quae huc trahi poterant, sententias velles adiungere, Satakum hocce longe ultra centum disticha excurreret. Ceterum in utroque Cod. et Scholiis legitur अनुवर्तमानां sed Edit. lectionem genuinam puto, nominativum scilicet ad तेजस्विन: pertinentem.

LIBER TERTIUS.

DE DEVOTIONE.

Vocatur Satakum hoc tertium वैराग्य vocabulo, quod romanum *devotio* s. *temperantia* (ut Schlegelius Bhag. 6, 35. reddit) non bene exprimit: est enim proprie conditio ac status hominis ille ubi ab affectibus liber omnes cupiditates exuerit, animi commotiones coercuerit et sensuum incitamenta domuerit idque vitâ solitaria atque ascetica. Igitur *Vairagyam* devotio quidem est, sed cum poenitentia coniuncta. Decem huius libri capita inscribuntur: de *cupiditate fraenanda*, de *rebus quae in sensus cadunt evitandis*, de *paupertate*, de *voluptatum inconstantia*, de *temporis velocitate*, de *vitae asceticae praestantia*, *ad animum admonitio*, de *rebus transeuntibus et constantibus*, de *adoratione Sivi* et de *mendico religioso*. Uti vero in Amorum libro incipiendo Kâmum, ita in centuriae, devotionem pingentis, initio *Sivum* invocat auctor, religiosorum hominum atque austeram vitam degentium patronum.

1. Lectio Cod. A. in fine हरिः omnino falsa est etenim Vishnus amoribus potius gaudet, Sivus vero delectatur devotione, ut versus exprimit quem excitat *Vopadevus* in Mugdhabodha p. 73. शृङ्गारस्य हरिस्तृप्तः पूर्णः शान्तेन शङ्करः ॥ Sivum lunam crescentem in vertice gerere atque ita depingi, res est notissima; secundum quod sequitur enuntiatum ad mythum illum alludit pulcherrimum (Râm. 1, 24.) quo *Kâmus*, vel ipsum Mahâdevum devincendi et in amores incitandi cupidus, illius Dei (मदनान्तक inde dicti *Mâlat.* p. 145, Vair. 83. मदनरिपु Vairag. 61. स्मरारिः Vair. 88. et rell.), oculo combustus traditur, ita ut postea corpore destitutus, अनङ्गः hominum mentes occupare fingatur; at vero hunc Deum, oculo crematum, adspectu denuo excitare, mulieres lepide dicuntur, in versu illo Kâvyaprak. p. 184.:

हृशा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृशैव याः ।
विरूपाक्षस्य जयिनीस्ताः स्तुवे वामलोचनाः ॥

Accedit pulchra et Orientalibus perquam frequens imago de pyrausta, non sine gravi alarum damno, lucernas circum volitante, quae προσπέταται τοῖς λύχνοις (*Aelian.* H. An. 12, 8.) atque ideo Veteribus de momentanea non modo voluptate in adagiis est, veluti χαρὰν πυραύστου χαίρειν et πυραύστου μόρος, verum etiam ad animum transfertur et vel ipsa ψυχή vocatur (vid. *Creuzerum* Symbol. III. p. 568.). Frequentius in re amatoria imagines praebet शलभः sive पतङ्गः (cf. *Sakunt.* p. 24. *Saadi* Gulist. p. 146. *Pentinam.* II. p. 171. 263. 309.), ut in illo quoque *Meleagr.* Epigr. 59.:

Τὴν πυρὶ νηχομένην ψυχὴν ἂν πολλάκι καίῃς
Φεύξετ' Ἔρως· καὐτὴ σχετλί' ἔχει πτέρυγας

Persae praeterea ad animum saepissime transferunt mystico amore cum Deo coniunctum et in summo numine tandem veluti absorptum. — In secundo hemist. अन्तः स्फुरन्ति scribunt omnes praeter B., qui स्फूर्जति iubet, quod vereor ne praeferendum sit, apud plerosque enim vocalis huius verbi producitur (vid. *Colebr.* Gramm. p. 234.). Quibus omnibus absolutis, sensus versiculi emergit hic: homines versus Sivum, ut felicitate fruantur convertere se debere, amoribus aliisque posthabitis voluptatibus; tenebras etenim, quae ex cupiditatibus oboriuntur, Sivus divinae sapientiae face dispergit, उद्घाटयन्, cuius verbi loco Cod. B. minus bene उन्मूलयन् legit.

2. Prima huius libri sectio lemmate inscripta est तृष्णादूषणं cui capiti distichon hocce introductionis instar est habendum. Queritur enim de neglecto librorum sacrorum (शङ्ग in universum sumendum est) studio: sapientes, बोद्धारः Schol. श्रोतारः qui audire possint, invidia ac philantia (अहंकारेण) efflati dicta sapienter prolata spernunt, dum alii contra ex ignorantia non capiunt: igitur tritum ac lacerum veluti iacet dictum quodcunque; Schol. bene अतः कवित्वं जीर्णं जातं न को ऽपि पृच्छति शृणोति च. *Rogerius* hunc versum in libro Niti (vs. 2. p. 328.) protulit, Cod. B. in Sringâr. vs. 3.

3. Cod. B. et Schol. चिरं परिगृहीताः legunt, attamen particula अपि necessaria videtur ad caus-

sam indicandum, propter quam poeta et ipse (अस्मादं supplet Schol.) cupiditatibus inservire se fatetur. Dicit enim: quantumvis magnus aliquis videtur et virtutibus insignis, tamen ille terrestribus rebus adhaeret, ita ut alii tandem ipsius exemplum sequantur, quantumvis bene gnari fructus operum (कर्म in Schol. legendum pro काम) aliquando non admodum insignes fore. Haec sententiae nativa videtur structura, quam in versione, alioquin liberiori paullulum, exprimere studuimus ut cum proxime sequente cohaereat versus. Rogerius, num p. 295. vs. 7., an vero p. 296. vs. 1. sententiam nostram circumscribat, haud facile dixeris; sensum reddit uterque, nec tamen singula expressa sunt vocabula.

4. Insatiabilem alloquitur suam ipsius in bona caduca huius vitae sitim, qua impulsus ad ardua quaevis paratus virtutes neglexerit. Vocabulum सेवा in talibus ad Vairâgyum spectantibus sententiis militiam frequentissime et munus in genere quod principi debetur, significat (cf. *Nîti* 94.) quo inquinare se putant homines religiosi, ut etiam *Âli Hazin* in vita sua (p. 33.) de filiis talis viri sancti loquitur اولادش بمناصب ديوانى آلوده شدند. Codex B. शीलकुल minus bene proponit, जाति enim h. l. ordinem sive castam intendit, quae tali servitio dehonestatur. In lectione autem निरते pro पिशुने quod heic commodum sensum non praebet, conspirant A. B. et Scholia.

5. In eadem re pergit et quinque commemorat negotia, quibus se immisisse dicit ut divitiarum cupiditatem expleret: thesaurifossorem egit; aurifodinas perscrutatus est; navigationem instituit; reges coluit et vocibus sacris *crematos excitare mortuos* tentavit. Indos veteres navigationi se dedisse, plurimis alibi comprobare studuimus argumentis; metallicos ipsos egisse et puteos, igne admoto, instruxisse, ex hoc loco discimus. श्मशान est locus ubi mortui concremantur et ubi *Piśâchi, Kravyâdi* et id genus alii daemones, ut apud nostrates in triviis, degere putantur, quos ut opes praebeant, carminibus sacris impellunt. Erant apud Veteres quoque τυμβωρύχοι, qui defossam cum mortuis pecuniam rapiebant, qua in re *Plautus* (Pseudol. 1, 4.): *ex hoc sepulchro vetere viginti minas effodiam ego hodie;* erant *bustirapi,* qui in sepulchris ipsam de rogo coenam capere (*Catull.* 59, 2.) et lucri caussa omnia nefanda subire non verebantur; erant denique veneficae ac Magi, *qui,* ut Apulejus ait, *et bustis et rogis reliquiae quaedam et cadaverum praesegmina ad exitiabiles viventium fortunas petebant,* quibus nefariis artibus eae quodammodo conveniunt quae h. l. commemorantur. Omnibus hisce negotiis poeta sese dicit ne minimum quidem acquisivisse वराटकं, quod proprie *loti semen* est et dein pro numo levissimo usurpatur, ut कपर्दक s. *conchula* (cowrie) quam Schol. substituit. Protulit hunc versum *Halhedus* in praefat. ad leges Indicas (p. 22. vers. german.), ultimum membrum legens: प्राप्ता कापि वराटिका न च मया तृष्णे सकामा भव ॥ Ultima verba सकामा भव Cod. A. quoque praebet; reliqua scribarum vitia et scholiorum sphalmata leviora omittamus.

6. Scholia in Cod. desunt, in Edit. Sr. prostant. Pro प्रतिहता propr. *laesus,* दुष्टा बुद्धिर् यस्य सः

Cod. A. प्रणिहित legit, quod in laudem potius esset. Cogitationem dicit columnae vice fungi debere hoc est immobilem et fixam in dominorum voluptatem esse directam, more servorum qui iunctis manibus adstant. Spem appellat मोघां = निष्फलां quia omnibus istis aerumnis ad finem minime pervenisse se profitetur.

7. Sententia, per se satis perspicua eo redit ut poeta studium ad dignitatem perveniendi vituperet, qua in re opus sit ut, nosmet ipsos ante divites prosternentes, virtutes nostras collaudemus. *Cur non faciamus,* किं न ironice dictum pro *faciamus quidem,* vilium vitae facultatum caussa; प्राणाः enim sunt *spiritus virtales* et a जीवितं differunt. कृते corrigendum erat in Edit. ubi etiam म्लानं ad *peccatum* referri nequit, sed e Cod. A. cum vocabulo sequente coniungendum: *flaccidum pudorem habens* magis poeticum est quam वीतव्रीड in Cod. B., quod tamen Schol. ante oculos fuisse videtur, dum per विगत explicat. Imago admodum pulchra et in carminibus Indicis satis trita est: vitam similem esse guttae in loti folio pendenti; cf. *Mohamudgaram* vs. 4. (Jones Oper. III. p. 296.):

नलिनीदलगतजलवत्तरलं
तद्वज्जीवनमतिशयचपलं ॥

Mrichchh. p. 108. et 183.: भगवन् कृतान्त पुष्करपत्रपतितजलबिन्दुसदृशैः क्रीडसि त्वं पुरुषभागधेयैः ॥

8. Nec scholia adsunt nec variantes lectiones, quam quidem rem in sententia tam facili et concinna ne mireris. Ut vero videat lector, quomodo Rogerius versus quoque facillimos circumscripserit, versionem ipsius adiiciam; *Je ne me souvie pas de la joye de mon corps, mais la joye me prend prisonnier; je ne trouve point de difficulté dans les promesses, mais je devient foible dans la tristesse: le temps ne se passe point, mais moy: la concupiscence ne se corrompt point, mais moy avec le temps.*

9. Similiter plane carmen *Mohamudgaram* (Jones Works III. p. 296.) vs. 7.:

अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं rell.
तदपि न मुंचत्याशाभाण्डं ॥

10. Depingit poeta corporis debilitatem senilem, qua quidem homo non impediatur quo minus vitam amet, sive ut loquitur *Abbas Ibn Ahnaf* (apud Reisk. ad Abulfed. II. p. 653.): *intramus in mundum inviti et vix adsueti illi eximus inviti*

اقمنا مكرهين بها فلما
الفناها خرجنا مكرهين ۞

Sententia nostra in Edit. Sr. denuo legitur p. 106.; scholia quidem paullisper inter se differunt et Codd. igitur auctoritate repetitio illa quodammodo nititur, non tamen debuerant Scholiorum in gratiam disticha repetere editores sed potius ex semet ipsis invicem supplere. Lectionem विगलितः pro अपि ग°, quam tuentur Codd. A. B. et versus repetitus, meliorem agnosco, quum vocabulo praecedenti nihil insit ad rem admodum augendam; magis etiam arridet (in sententia p. 106.) epitheton corporis भ्रष्टा *fractum,* quam दृढ,

quod tamen in omnibus apographis prostat. *Baculum* cave ne h. l. de vita intelligas adscetica, ut in solita phrasi *baculum sumere;* est enim ut verborum contextus docet: vix ac ne vix quidem baculo se erigere posse, तथा शनैर्मन्दं मन्दं यथा स्यात्तथा यष्ट्या उत्थानं Schol.

11. Scholia desunt et sane sententia nulla laborat ambiguitate. Spem ac cupiditatem qua in res terrestres continue vehimur, fluminis specie inducit poeta, eique adiungit epitheta perquam apta ut demonstret quam difficile sit cupidines illas compescere. *Gaudia tanquam aquam habens* ad Gangem respicere videtur, cuius aqua honorifica habetur, *desiderium* vero fluxum est atque inconstans quemadmodum undarum strepitus; ग्राह de multis usurpatur monstris marinis, h. l. *aligatorem gangeticum* aperte significat, cui similes adfectus hominem devorant, nisi discriminatio, hoc est clara rerum distinctio supervolat veluti aves visu perspicaciores. Firmitas denique desiderii fluctibus facile infringitur uti arbores in fluminis ripa crescentes repetitis abripiuntur decumanis; stultitiae praeterea vortices adsunt et superbia, quae, cogitationum altitudine praeruptae ripae similis, impedit quominus quisquam tale flumen possit permeare nisi is qui omnes sensus devicerit Yogi. Similem figuram, sed in contrarium sensum, habes *Hitop.* p. 126.: आत्मा नदी भारत पुण्यतीर्था सत्योदका शीलतटा दयोर्मिः ॥

12. Novum incipit caput de opibus omnibusque in universum rebus quae sensus afficiunt, relinquendis et parum aestumandis agens. Tria tamen desiderantur disticha ut decem versibus constet sectio, quod infra in quibusdam aliis quoque capitibus observandum. Circumspiciendum igitur erat qualis sententia eandem rem tractans in libro Nîti, perturbatione insigni et longe ultra centum disticha progrediente, seriem vel interumpere videretur, vel in Cod. A. deesset, atque has quidem ob caussas versum, quem hic inseruimus, ex illo libro, ubi decimus octavus est, depromere non dubitavimus. Ibi enim nexum turbat, in Cod. A. omissus est nec scholia adsunt, Rogerius tamen, quod rei caput est, in hoc nostro loco versum legit; itaque Cod. B., cum Edit. Sr. conspirantem, qua de re in praefatione sententiam nostram protulimus, non amplius moramur. Pro मुदा Cod. B. exhibet मुदो quod ad idem recurrit, ex eodem vero Cod. पत्ति: recepimus pro पदं, illud enim sensum faciliorem praebere videtur in constructione aliquantulum impedita, cuius vim fortasse non cepimus, in interrogatione illum latere sensum putantes quem versus proxime sequens adiungit: res secundas eam scilicet ob caussam datas esse ut homo eas sponte abiiciat.

13. Nulla interpretatione eget versus, dummodo teneas, posterius hemistichium responsum dare: discrimen illud imprimis esse rell., Schol. अत्र विशेषो ऽस्तीत्यादि ॥ In membro quarto Cod. A. त्यक्ताक्रोते proponit, B. त्यक्ता क्रोते, attamen particula तु optime adhibetur. Pro मुक्तं scripsimus ग्रामसुखं, in scholiis typis impressis legendum est न संत्यक्ता अपि loco सत्या अपि,

leviora corrigere nolumus, sperantes fore ut pauciores virorum doctorum quibus illa editio in usum veniat, sphalmata facile perspiciant.

14. Sensus huius versus hic est: multo difficilius esse, omnes quibus fruimur opes ex consilio abiicere, ut viri pii, qui devotione summum numen cognoverunt, ब्रह्मज्ञानेन विवेकिनः (sic enim in scholiis legendum), faciunt; quam desiderium in eas res, quas ne possidemus quidem et quas spem nullam habemus ut possideamus, vincere. Circa lectionem quod attinet, Cod. B., quocum conspirant Schol. Cod. A. secuti sumus.

15. Depingit sententia felicitatem devotorum, qui, omnibus rebus humanis posthabitis, in speluncis mente in lumen supremum sive Brahmam fixa, tam quiete habitant, ut aves accedant atque in ipsorum gremio nidum sibi parent, ut est in *Sakuntalá* p. 149.: अंसव्यापि शकुन्तनीडनिचितं बिभ्रज्जटामण्डलं ॥ quod ne quis hyperbolice dictum putet, hodiernos in India Tapasvinos in mentem revocet quietismo tam immobiles ut in ipsorum corpore formiceta accumulent formicae. *Aves* haud dubie h. l. sunt Châtaki, quae nunquam fere in hominum consortio vivunt et pluviae tantum guttis vesci dicuntur. Talibus devotis, quorum vita salutifera, एव तेषां आयुः सार्थकं जीवते Schol., homines mundanos opponit voluptatibus inhiantes, inter quas commemorantur *lacus* et *ripae* in deliciis habitae, et क्रीडाकाननं *viridarium* sive *παράδεισος* quem nos *Park* appellamus; केलिकौतुक ad praecedentia in universum pertinet. Has vero vitae suavitates ne possidemus quidem omnes sed nobis effingimus tantum, neque enim legendum उपरचित *antea collectum* sed cum Cod. A. et eiusdem scholiis उपरचित, unde Scholia explicant मानसिकाः कृताः क्रीडाः et in fine मनस्येव मनोरथैः सानन्दा भवामः Rogerius: *nous faisons avec nos pensées.* Verbum रच् κατεξ. de fictionibus poeticis usurpatur cf. vs. 18. et *Sakunt.* p. 52. — In Cod. A. अश्रुकणात् *e guttis lacrymarum* legitur.

16. Miserorum deplorat sortem qui, centone induti mendicantes vivere quam desideria compescere malunt; distinguuntur etenim tales a mendicis religiosis, de quibus infra. मलीन pro usitatiore मलिन *sordidus*, ex Cod. B. in मयो च mutavimus. Scholia desiderantur.

17. Sententia admodum putida et sordido devoto digna, quam pudet multis explicare. Cod. B. कविज्ञान proponit, quod praeferendum utique esset utpote magis ironicum, nisi crederem in करिवर् et कविवर् adnominationem quaesitam esse. In Schol. Ed. Sr. ut in Codd. legendum est करः गण्डस्थलं pro किरः शुण्डस्थलं, h. l. enim कर non proboscidem sed frontem elephanti significat, vid. Sring. 5.

18. Denuo quaerendus erat versus qui vituperium rerum sensualium quodammodo exprimeret, quum aliud in hac re iudicium criticum prorsus nullum se praeberet; neque enim, quam Rogerius exhibuit, sententia septima (p. 297.) inter Bhartriharis disticha reperitur. Elegimus igitur ex libro secundo versiculum, in Edit. Sr. centesimum (p. 59.), cuius vero sensum num bene perspexerimus alii videant nobis perspicaciores. Imagines aperte ex genere

poetico sunt desumptae: अर्थः नवः est materies de qua agitur, अपशब्दः linguae barbaries, सभा consessus auditorum, पद् pes versus, रच् versus componere et sic porro; at quum scholia adsint nulla, obscurior est sententiae ratio quae mihi quidem haec videtur esse: quemadmodum poeta, quo magis ipse amoris cruciatur curis, novis coloribus amorem depingit et elegantiorem captat sermonem, ita homo, mundanis rebus irretitus sollicitatorem agere solet et bonis sese obtrudere ut eorum quoque animos corrumpat. Multa fateor, huic explicationi inesse quae frigida videantur, tamen cum versu proxime antecedente coniuncta sententia haud prorsus absona videri potest, in vituperium scilicet poetarum res vulgares supra modum exornantium. निरतः dedimus ex Cod. B.; lectione Edit. Sr. नियतं (Chaur. vs. 42.) retenta, corrigendum fortasse erit सत्सु भारं जनेषु *probis hominibus oneri potius evadit.*

19. Lectionum varietas non magni est momenti; धृतं in Cod. B. pro युतं lectio satis tolerabilis; ब्रलिप्र apud eundem, ex solita literarum ल र et ड permutatione (*Sâhity*. p. 277. Schol. *Nalod.* 3, 53.) enatum. De phalaena vid. ad Vair. vs. 1.

20. Versum difficillimum, cui praeterea scholia desunt, recepimus ex Nîti libro, in Edit. Sr. p. 45.; in Codd. omnibus desideratur, Rogerius aliam sententiam praebet, sed similis nostrae apud illum ea quodammodo est quae Nîti vs. 87. legitur. Membrum versiculi primum citatur *Sâhityadarp.* p. 235., ita tamen ut पत्तिरुपां legatur loco निधिरुपां et alia lectio proponatur: मिता भूः पत्यापां स च पत्तिरुपां etc. concinnius tamen est उदन्वच्छिन्ना *oceano fissa,* coll. πέλαγος, vocabulum a semitico פלג deductum. Prius hemistichium difficultatem non habet, dicit enim poeta: solem immensum quotidie coeli spatium permeare quamvis terra, mari distincta iam satis ampla sit. Hoc exemplum, similiter ut Nîti 28, hominibus proponit, sed locum esse impeditum lectores sentiunt. Nos, ut obscuriora quae in libro Vairâg. sat multa leguntur disticha scholiis haud instructa, ad verbum reddidimus, भावाः pro vocativo, ut in poesi dramatica sexcenties legitur, habentes; cui appositum epitheton, quod de vitae periodo intelligimus qua rationis adminiculo iamiam ad altiora niti possunt homines et omnibus terrestribus posthabitis, coelestia, ut viri pii faciunt, adspirare. Vocabulum उन्मेष iuxta *Careyi* lexicon bengalicum *perceptionem* significat ac *sensum;* huic proborum sapienter conceptis cogitationibus, quantumvis infinitis, antevertere debemus atque omnia vincere obstacula sive sensus coercere.

21. Sannyasin, sive illum यः संन्यस्यति सर्वं, solum beatum praedicat, non vero divitem rebus fluxis adhaerentem. Lectionum varietas nulla est et verborum singulorum versio scholiorum fere nititur auctoritate.

22. Tertium sequitur caput de egentia et summa penuria, cuius incommoda nemo ferre possit, quare potius divitum misericordiam commoveat aliquis et stipem colligat, quantumvis durum etiam hoc quibusdam videatur (cf. *Hitopad.* p. 32.). — Hanc vero pauperiem ex opum

inconstantia enasci satis prodit auctor, non enim mendicitatem eam cui sponte sese obstringit devotus aliquis, in malis ponit. Versu altero et vigesimo sententiam inculcat hanc: neminem fore, qui familiam angustiis oppressam videre possit quin eleemosynam potius flagitet, etsi ipse fame cruciatus id facere metuerit. Pro स्वकीय in Cod. B. male legitur मदेव mox vero क्षुधितानन्नैर्न विधुरां, cuius lectionis vocabulum posterius, Schol. suffragante adoptavimus, quia ज्ञठर ut est in Edit. Sr. in fine recurrit. Vocabulum देहि *liquidum* vocat (विलीनाक्षरं) quia facile pronunciatur, tametsi egenus titubante tantum lingua proferat vocem.

23. Exprimit versus adagium illud: πτωχῦ πῆρα ὖ πίμπλαται, simul autem ventriculum esurientem omnem honorem, virtutem et modestiam paullatim auferre et fictam dissimulationem parere poeta docet sesquipedalibus verbis, quae per totam lineam transcurrunt et tanquam epitheta composita nullo modo possunt separari. Deest autem orationis concinnitas, quum imagines de *lunae radiis* et *securi* ad *ollam* absurde satis relatae sint. De Nymphaea, noctu clausa et marcida vid. ad *Nît.* 65. Schol. explicat: यथा चन्द्रिकया सूर्यविकासि अंभोजं म्लानतां याति ॥

24. Suadet auctor ut cibum potius emendicet aliquis quam ut misere vivat una cum familia sua; vitam igitur mendici religiosi commendat quae devotis honori, imo officio est iis qui Vanaprasthi dicuntur (*Manu* 6, 87.). पुण्यग्राम non de vicis in universum sed de coenobiis eremitarum intelligendum, quorum casam, ex longinquo sacrificiorum fumo perspicuam (cf. *Râmay.* II. 42. *Raghuvans.* 1, 53.), *officii gremium* appellat. Vocabulum पाली varia significat: *aciem gladii, infusionem, angulum* et de manubrio vasculi forsitan intelligendum (Schol. पटः तेन चन्ना पाली यस्याः तां कपालीं आदाय), quod veste sua obtegit mendicus modestiae caussa ne manus appareat. Paronomasiam captat poeta in quovis distichi membro पालीकपाली - हुतहुतभुग्धूमधूम्र - द्वारं द्वारं - उदरदरो - मानी प्राणी etc., constructio autem ad genus poeticum et irregulare (ग्रव्ययं) pertinet, quod Scholl. ad structuram grammaticam fere referunt. Lectionem नाथो intactam conservavimus; in Cod. B. et Schol. धन्यो legitur.

25. Quaerit cur vita ascetica neglecta sit fere, caussa statim addita: homines alienorum potius potestati sese tradere velle quam devotionis libertate frui. Scholia desunt, sed प्रलयं गत quid sit ad versum sequentem docent, scilicet नाशं प्राप्त hoc est secundum huius sententiae contextum: *incultum* ac *derelictum.* श्रवमान correximus e Codd. A. B. pro श्रपमान usui loquendi minus adaptato.

26. Versum praecedentem illustrat sententia ista* eadem re proposita, dicit enim: quum in silvis omnia parata sint ad vitam tranquillam agendam, radices nimirum et arborum fructus quibus frui possimus, aquae salubres et rami denique subtiles ex quorum cortice vestimenta nectere liceat eremitis convenientia (v. India II. p. 169.), cur tandem divites

adeamus, qui superbia inflati donum pauperibus denegant (cf. *Hitopad.* p. 20. sl. 62.). Codd. A et B legunt प्रध्वस्ता वा तरवः ita ut omnia ad membrum pertineant secundum: *vel delapsi ex arboribus rami, succulentos fructus et corticem praebentes,* melius tamen प्रध्वस्ताः ad antecedens refertur निर्झराः quum किं novum introducat enuntiatum et महोक्षा magis poeticum videatur. In scholl. manuscriptis ग्रावाः omissum est secundum diversam lectionem भग्नाः quam et Edit. Sr. prodit. Cod. A. वीचयन्तेवं scribit falso. *Ventus superbiae* स्मयपवन eleganter dictum est: huius Dei veluti iussu (वशात् = ईषात् Schol. A.) supercilia fastuosi hominis saltant, h. e. duri oris est ipse et frontem corrugatur perfrictam: अलीकभ्रुकुटियुक्ता ut Schol. *Amarûsat.* vs. 2. explicat आनर्त्तितभ्रूलता ॥

27. Corrigenda erant फलैः, प्रणयिनीं, मनसां et गिरो in Edit. Sr. depravata omnia. E Scholl. वृत्तिं scripsimus pro प्रीतिं quod minus convenit. In Cod. A. अकरुणो exstat loco अकृपणो eodem sensu: *non miser* eximium significat (पुष्कल Schol.); idem pro विकारविह्वल legendum iubet विवेकव्याकुल omnino male.

28. Pro स्पर्शी e Cod. A. et Schol. स्पर्शा scripsimus neque ulla praeterea adest lectionum varietas in versu ceteroquin facillimo qui commentarii loco antecedentibus est.

29. E mente Schol. concepimus sententiam, ये non ad homines sed ad *dies* referentes, quo varians lectio quoque in Cod. B. pertinet, दीर्घा loco भाग्नो proponens; sensus enim est: opes quidem augebant illi dies miseria coniunctas, non autem animi tranquillitatem, quae ex rerum sensualium contemptu demum enascitur. धनपतिः Deus Kuverus est quem sordidi tantum homines colunt. Pro हसितं Cod. B. legit हसितैर् quod ferri potest. Addam, ne quid desideret lector, Schol. interpretationem, omissis tantum textus quibusdam vocabulis: अहं पर्वतः तस्य बिलं तस्मिन् शिलाप्रायां तस्यां उपविष्टः सन् ध्यानावसाने तेषां दिवसानां अन्तःस्फुरितं हसितं स्मरणं भवति । केषां ये धनपतेर् अग्रे प्रार्थनां दुःखाय भजन्ति वृद्धिं प्राप्ताः । पुनर्ये च विषयाणां आक्षेपाः तैः विस्मृता बुद्धिः तस्याः अल्पत्वं दधति ॥

30. Optime locum suum occupare videtur versus quem huc traximus e libro secundo (vs. 52. Edit. Srir. p. 51.); deest in A. desunt Scholia et *Rogerius* aliam sententiam exhibet in Satacis haud exstantem. Nostra vero per se satis perspicua sententia docet, quatuor esse, quibus omnino hominem non posse carere, nimirum Deum, amicum, domicilium et uxorem, quorum nisi sui generis optimum quodque habeat vel pessimo utatur necesse est. Vides simul ex auctoris mente Sivum deum Vishnue inferiorem. Quid दरी sit satis ex opposito सुन्दरी apparet, scilicet contemptibilis feminae e muliebri parte nominatio, uti alias etiam शङ्ख (*concha* apud Plautum) quocum cfr. दरं neutrius formae. — Ceterum Codex B. minus bene transponit मित्रं चैकं et postea दारा चैका.

31. Encomium cibi emendicati, quo Yogines vescuntur, annectit atque huic cibo multa adhaerere commoda contendit, etenim victus tali modo comparatus *timorem abscindit* (छिद्रं), propter fures puta aliosque fortunae casus, quibus obnoxiae sunt opes: multa dein *vitia,*

quae ex divitiis oboriuntur, *occidit* (मथनं) et omnes fere *curas prosternit* (विध्वंसनं), quae verba h. l. desumpta videntur e re militari. *Piorum lustramen* साधूनां पावनं = पवित्रकरं Schol., hunc cibum ideo appellat, quia ab omnibus illis purgat vitiis atque eam ob caussam paupertatem sponte eligunt devoti, qui φιλοσοφίᾳ καὶ πενίᾳ σύντροφοι student esse. Quod restat attributum: *Sivi* सत्रं, Schol. पूतनं *hospitium* explicat; apud *Amarum* vocabulum deest legitur tamen सत्रिन् *pater familias generosus* (*constantly giving alms*), unde Rogerio credendum in notula addenti: *les sattram sont lieux ou les mendiants etrangeres viennent manger.* Publico igitur hospitio, Sivae dicato, comparandus est talis cibus, qui ubique paratus neminem abigit.

32. Quarta quae sequitur huius libri decas de vanitate et inconstantia voluptatum agit, sive de usura (भोग) omnium rerum quae sensibus percipiuntur (विषय). Lemma capituli भोगे ऽस्थैर्यपद्धतिः conservavimus ex Cod. A., in fine sectionis भोगदूषणं solum scribentes. — E rebus voluptariis, quibus semper metuendum sit, novem statim enumerat praecipuas, de quibus iam paullo accuratius videamus. Agmen ducit voluptas in universum quae morbis impeditur et continua corporis imbecillitate, donec ipsum corpus morte rapiatur, कृतान्तः enim, sive *finem faciens*, Deus inferni Yamus et ipsa mors est. *Casus familiae* ad ordinum s. castarum institutionem pertinet, ex legibus enim Indorum anxie cavendum est ne ob minima saepenumero peccata ordines deprimantur. *Principem*, ne opes arripiat, timendum esse, despoticum satis indicaret tunc temporis imperium ad verbum sumere si velles talia dicta, quae pro lubitu saepius effunduntur, ut ea quoque quae sequuntur reliqua. Pro *Sâstris facundum esse timendum* haud dubie (desunt enim Scholia) intelligendum de philosophis eristicis contra Vedorum dogmata disputantibus; *Rogerius* sensum expressit hunc: hominem, in libris sacris quantumvis versatum, doctiorem semper invenire per quem vincatur. Idem in antecedentibus *senectutem* introducit pulchritudinis hostem; melius sane (cf. vs. 33.), neque tamen exstat lectio aliqua varians quae vocabulo तरुणया commode possit substitui. Ut tamen videat lector quanta facilitate vocabula interdum substituantur vocabulis in talibus memoria recitatis sententiis, versum apponam ex Cod. B. ubi magnas utique mutationes subiit:

भोगे रोगभयं सुखे क्षयभयं वित्ते ऽग्निभूभृद्भयं
दास्ये स्वामिभयं जये रिपुभयं वंशेषु योषिद्भयं ।
माने ग्लानिभयं गुणे खलभयं देहे कृतान्ताद्भयं
सर्वाणामभयं सखे भयमतो वैराग्यमेवाभयं ॥

h. e. *In voluptate aegritudo metuenda, in rebus secundis interitus, in divitiis ignis et rex timendi, in servitute dominus, in victoria hostis, in stirpibus mulieres, in honore dehonestatio, in virtute vilis homo, in corpore mors: omnium, o amice, securitas metum habet, devotorum sola conditio metu libera est.* In his fateor quaedam mihi magis placere, neque

tamen in textum quidquam recipere sum ausus, quia Cod. A. Ed. Sr. et Rogerius inter se conspirabant omnes.

33. In eadem re pergit, re quaque, ei cui opposita est, coniuncta, ita ut verbum याति per Zeugma omnibus addatur: nativitati mors imminet, et sic reliqua. शम *animi moderatio* hominum devotorum est, quae, ut e carminibus epicis satis constat per mulieres saepe tentatur; विभूति autem, quod Rogerius male *les richesses* reddit, in Diis *manifestationem* operibus effectam (Bhagav. 13, 19.), in hominibus *Magiam* significat quietismo tandem perfectam, sive potestatem miracula et id genus alia perpetrandi fere divinam, quam inconstantia docet irritam fieri, quemadmodum thesauri effossores rem dicuntur frustrari vocula tantum prolata. Scholia desiderantur ut in versibus quoque, qui sequuntur 34. et 35.

34. Lakshmis fortuna Dea est, qua relictus unus quisque casus adversos experiatur necesse est. Verbum आत्मसात् कृ *sibi subiicere, arrogare* significat (cfr. Nalod. 3, 22.) *rend prisonier* ut Rogerius bene expressit (vid. *Lassen* ad Hitop. p. 182.). Fatum invictum esse et sponte sua invadere, निरंकुशा epitheto exprimit poeta: अंकुश autem stimulus est quo elephanti reguntur ac refraenantur (vid. *Lassen* Gymnosoph. p. 48.), non κέντρον, ex arundine Bambu confectum (तोत्र et वेणुकं) sed καλαῦροψ, κατὰ τὸ ἕτερον μέρος ῥοπὴν ἔχον.

35. Voluptates et gaudia fluctibus comparat decumanis qui in nobis aestuantur et vitam mox auferunt quemadmodum undae arbores secum rapiunt, de quibus cadentibus verbum ध्वंस् κατ᾽ ἐξοχὴν usurpatur. भंगचपला: scripsimus e Cod. A.; in Edit. exstat तुल्यतरला:, in B. लोलचपला: verum lectio तरंगभंग κυματοπλήξ propter sonum videbatur praeferenda et fortius praeterea est epitheton चपल quam तरल quod de guttis magis in usu venit. Vocabulum स्फूर्ति ad sensum tantum expressimus, propria vis in frangendo est sita, unde de floribus *aperire gemmam*, de undis *tremere*; स्फुरित *extensum quid* significat (Nalod. 1, 33.) de multitudine igitur cum fragilitate coniuncta apprime dicitur. In Cod. B. प्रीतिर्न तेषु स्थिरा: legitur, tunc यौवनसुखं pro dvandvo habendum et Visargus delendus est: *in iuventute et fortuna gaudium non est stabile;* ex hac lectione स्थिता: in Edit. videtur enatum, quod in स्थितं erat commutandum, nisi mavis यौवनसुखस्फूर्तिः - स्थिता ॥ Quod in Cod. A. denique exstat एवमखिलं levioris est momenti.

36. Aliae proponuntur imagines ad fragilitatem rerum terrestrium pingendam: omnia quibus fruimur ac gaudemus bona micanti fulguri similia sunt et vita ipsa gutta quasi est, quae subito nubibus, vento vehementer agitatis, erepta dispergitur. Longe melior est lectio छिन्न in Edit. Sr. quam लोल in Codd. A. B. Similis fere fortunae cum nube transeunte comparatio *Kiratârj.* 2, 39.: शरदभ्रचलाश्चलेन्द्रियैरसुरक्षा हि बहुछलाः श्रियः । et 11, 12. शरदंबुधरच्छायागत्वर्यो यौवनश्रियः । In *Mâlatîmâdhavo* p. 143. gaudium amicos videndi vocatur सौदामिनीस्फुरणचंचलमेव सौख्यं ॥ cf. notissima illa: σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι et ἄνθρωπός

ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον appositis *Job.* 7,9.8,9.14,2. *Psalm.* 102,12.103,15.109,23. 144,4. Vocabulum लालसाः propriam verbi vim respicit लल् *ludere parvuli instar* ac si nos diceremus *die Jugendspiele* (प्रीतिमतः Schol.), desideria intelliguntur, quibus optat iuvenis sustentari posse corpus et columnae instar inniti: vacillant tamen (लोल idem quod चंचल) quare in Yoga unica salus est. Huius epitheton Scholiasta explicat धैर्येण समाधिचित्तैकाग्रता तया सुलभे, sic enim in Edit. corrigendum; pro सिद्धि igitur चित्त videtur legisse.

37. Similem vitae cum flumine comparationem exprimit Persa: در لب جوی نشین وگذر عمر ببین. Pronomen कतिपय *quam multi* ad sensum venit quo vs. 35. *pauci sunt dies*. In hemistichii prioris fine Cod. B. satis bene legit तडिद्भंगुरो भोगपूगः । Vocabulun उपगूढं cum आश्लेषः h. e. आलिंगनं fere convenit; inest tamen furtivi et secreti aliquid, ad concubitum cum uxore referendum. In Imperativo भवत variant Codd., A. भवन्तु iubet contra metrum; B. singularem numerum भवतु proponit, cui pluralis obstat antecedens. Eodem modo तरीतु in fine proponit B. scripsi quidem cum reliquis तरं तु sed vereor ut तरं extra compositionem possit ferri, quapropter iam तरन्तु imperat. 3 plur. praeferam, aut, quod tamen magis a textu discedit, तरन्तः partic. E Scholl. explicatione समुद्रस्य पारं तु तरणार्थाः de textus lectione non potest diiudicari.

38. Quatuor delineat poeta hominis aetates, easque omnes declarat miseras: *foetus* enim in matris utero iacet depressus, *iuvenis* amoris doloribus vexatur, *vir* coniugis morte contristatur, *senis* autem aetas omnino laborat molestiis. Inter variantes lectiones notari meretur निपतति Cod. A., quod tamen in निपतित corrigendum, pro नियमित, ac si corpora ob peccata in uterum cadere cogantur ex metempsychosis dogmate, quod eo magis probandum, quia अमेध्यं usurpatum videmus, per se quidem *impurum* sed dein *infernum* (नरकं) significans. Loco चोपभोगः Cod. B. legit विप्रयोगः una cum scholl. manuscriptis, attamen *separatio* iam praecesserat in epitheto, quod ad उपभोगं traximus, cum Cod. B. विप्रयोगो legentes ut magis concinna fieret sententia. Secundum hemistichium B. incipit नारीणामप्यवज्ञाविलसितवपुषो correctio somnolenti cuiusdam librarii.

39. Scholia desunt, neque sane ulla eget explicatione sententia facillima.

40. Vitam humanam gaudiis inconstantibus constare dicit et maxime variantibus, भवः hoc loco idem est quod alias संसारः: Schol. तैर्निर्मितः संसारो भवति । Varians lectio Cod. A. et Schol. कस्मै च pro कस्येह haud spernenda est, neque रे Cod. B. particula, vituperii aliquid in se continens. *Proprium domicilium* in hemistichio posteriore ad mentem trahendum: in hoc voluntas quasi desideria oborta deprimit ne foras vagari possint et spei laqueis irretiri, corpus enim haud raro domicilio adsimilatur, cui sensus totidem portae sunt.

41. Verum sapientem (ज्ञानस्य परिपाकः) sive gnosi addictum, Diis omnibus popularibus, vel Brahmâne creatore non excepto, venerationem non amplius praestare hoc disticho docet poeta, inferiores etenim Dei, quos vulgaris consignavit religio, merae summi numinis

Brahmi sunt evolutiones ac δυνάμεις, quibus spretis devotus in omnipotentem ac verum Deum mentem dirigere debet. *Marutis* per se quidem *ventorum* Dei ac dein illi sunt, qui लोकपालाः vocantur, inter quos Indrus principatum tenet, hoc loco autem ad omnes in universum Deos transfertur nomen, ut certe Schol. intendit, structuram hoc modo solvens: ब्रह्मा च इन्द्रश्च आदिर् येषां तान् मरुद्गणान् देवान् ॥ Per शापं sive *exsecrationem* potentiam illam suprahumanam ac fere divinam (विभूति) intelligit, qua praediti sapientes, quemadmodum Visvâmitrus aliique, miracula perpetrant (cf. 33.), divitias ideoque et imperium mundi prorsus non curantes. Vocabulum बोध: coniungendum est cum यत्र स्थित: Schol.: पुरुषः यत्र यस्मिन् बोधः (sic leg.) स्थितः सन्. Possis tamen in priori hemistichio देशे vel aliud quid, unde Localis casus in Scholl. forte enatus, cogitatione addere: *ubicunque stat* et lectionem Cod. A. बोधे defendere, equidem vero nativam verborum consecutionem praefero.

42. Sectionis sequentis lemma est कालमहिमा *magnitudo* temporis, quae in velocitate et revolutione omnium rerum cernitur. Primam quae sequitur sententiam ita vertere in animo erat ac si omnia iam praeterita poetae obversarentur: *hic pulchra quondam fuit urbs* cet., at quum nullum अभूत् in Scholl. insertum sit, capienda omnia sunt tanquam consideratio rei praesentis olim interiturae. In singulis vocabulis non haerebis, चक्रं *rota, telum* etc. hoc loco *exercitum* et regis *satellites* significat; Schol. समन्ताः समीपवर्तिनः परितो राज्ञानः तेषां चक्रं ॥ Ab his igitur diversum est परिषत् *coetus deliberantium*, cui epitheton विदग्ध eo melius convenit quia interdum *versutum* simul et πολύτροπον intendit (vid. Sring. vs. 52.). Princeps ex regio sanguine natus, राजपुत्रः, *der Kronprinz*, inducitur multitudine cultus quia proximus est ad imperium capessendum, Schol. ad regulos et principes summi regis metropolin frequentantes referre videtur: स च उन्मत्ताश्च ते राजपुत्राश्च तेषां निवहः Adiectivi numerum pluralem Cod. A. quoque praebet, ad mulieres fortasse relatum, quod minus placet et caesurae regulis contrarium est. *Collundatores*, बन्दिनः poetae sunt sive potius buccinatores illi qui in aulis Indicis dicta et facta regum praedicant, Schol. स्तुतिपाठकाः (vid. India II. p. 54.); horum praeconum laudes et orationes egregiae in universum (उत्तमाः कथाः) interire dicit poeta ita ut omnia ista in hominum memoriam (स्मरणमात्रं) tantum abeant.

43. Sententia haud inepta, imo imaginum vi recte perspecta, satis elegans. *Tempus* (कालः) et *fatum* (काली sive कालिका Bhavânî Dea) duobus talis ludunt, quos continuo iactitant, calculum scilicet nigrum, noctem, et candidum, diem; pro alveo lusorio (फलक) orbem terrarum adhibent et homines frustula quasi lignea sunt (शारिकाः). Imaginem ipsam veteres saepe usurpaverunt; cf. *Palladae* epigr. 120. παίγνιον ἐςὶ τύχης μερόπων βίος, coll. *Paul. Silentiarii* epigr. 69. et gnoma illud: ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι, *Terent.* Adelph. 4, 7, 20. *ita vita est hominum, quasi si ludas tesseris, Horat.* Carm.

3,29,50.: *fortuna — ludum insolentem ludere pertinax; Plaut.* Captiv. prol. 22.: *Di nos quasi pilas homines habent* et similem fere atque in versu nostro descriptionem apud *Plutarchum* de Isid. c. 12. ubi Hermes cum Luna latrunculis ludit ut dies epagomenos exinde lucro accipiat. Ad rem quod attinet, non apud Bhartriharim schachiae, sed vetus ille latrunculorum, sive tesserarum ludus, *κυβεία*, intelligitur, quem Ferdusi una cum Arabibus (vid. *Hyde* de ludis p. 49. 60.) Buzurjemihro adscribit ut Indos, a quibus Shahiludium acceperat, tentaret atque exploraret ludendo. Verum tamen nomen ipsum نرد *Nerdiludium*, quo apud ipsos gaudet, ex sanscrito नर्दित provenit et illis temporibus longe vetustiorem esse ludum, iam e *Nalo, Mrichchhakati* et *Amaro* apparet, apud quem termini technici leguntur अक्षाः *tali*, देवनाः, पाशकाः ceteri; de modo ludendi vid. *Hydium* modo laudatum (p. 68.) et *Pauwii* de alea veterum librum, Ultraj. 1726. Ad fatum ludus iste eo melius transfertur, quod Arabes, eosque secutus Cedrenus, mundum repraesentare eum statuant; *Assephadi* ex Ibn Chalikano ad Tograi carmen apud *Hydium* (p. 52.) جعله مثلا للدنيا inquit et ex alius sententia concludit: يقول اللعب بالنرد خير من اللعب بالشطرنج لان لاعبه يعترف بالقضا والقدر والشطرنج لاعبه ينفى ذلك *praestantiorem esse Nerd ludo Shatrenj, quod illo ludens agnoscat praedestinationem et decretum divinum, at ludens Shahiludii ea neget;* quia scilicet Shahiludium certis regulis adstrictum est, Nerd autem casu regitur fortuito, quam ob rem multi sunt Orientales in imaginibus de rebus coelestibus ab illo ludo petitis (vid. *Hyde* l. l. p. 7. 13. 15.), quod iam in nomine tali देवन expressum puto. Apud Indos ipsum creatorem ludendo creasse universum, tritum satis ac notissimum dogma tetigimus Niti vs. 89., de fato ac tempore saepius dicunt कालः क्रीडति गच्छत्यायुः ut est in *Mohamudgaro.* Cèterum ex nostra sententia intelligitur quomodo कलिः propr. *niger* sub forma tauri talis ludere potuit apud *Nalum* (Nal. 7, 6.), calculus niger, ex ebeno factus, perdere, candidus vincere debet et taurus notissima mali daemonis imago est in mytho Bhavânis. — Correctiones in hoc disticho a nobis factae levioris sunt momenti, in membro priori च delendum erat, lectio autem Cod. B. सद्बहुफलाः pro भुवनफलके nihili est, neque admittendus pluralis यत्रानेकाः quo sententiam incipit idem codex.

44. De brevitate vitae queritur et de temporis velocitate quibus tamen non moneamur rebus terrestribus dediti. बहुकार्यं legunt Msti; in Cod. A. praeterea शीर्वितं prostat. Scholia non adsunt.

45. Lamentantes de eadem re inducit homines pöeta et prudentiores illos haud fieri summopere miratur. निभृतं, adverbium idem quod नियतं, cum scholiis in निभृताः mutavimus, quum in Cod. A. निभृतः quoque exstaret. Pro भूत Edit. Sr. quod hoc loco omnino non quadrat, Cod. B. भुक्त legit, scholiasta vero मुक्त unice rectum, significatur enim *res de qua modo loquuntur et quam modo relinquunt.* Vocabulo इत्थं B. et Scholl. एवं substituunt;

idem Cod. कथं loco अथं induxit, utrumque in commentario legitur. Verbum ultimum pro ह्नीमहे recepimus e Cod. B. et Schol. quippe quod fortius et rei accommodatius.

46. Tria quae sequuntur disticha. scholiis destituta, ad sensum obscuriora sunt, praesertim si tertium, quod vocamus, comparationis respicis. Quoniam vero de temporis velocitate agitur, dicere mihi videtur poeta: captandam esse occasionem nec tempus frustra transigendum vanis in res terrestres cogitationibus; sed coelestia potius omni studio ac labore expetenda esse. Omnia a secundo pendent hemistichio, quod priora enuntiata exemplo debet illustrare ita ut, quemadmodum in versibus 47 et 48, cardo rei ultima vertatur in linea. Hanc *Rogerius* vertit: *il est né pour couper le bois de sa mère,* de dolore ac tristitia explicans quam quis matri parat. Equidem a matre acceptam intelligo *iuventutem, cuius sylvam caedere* idem erit quod in versu seq. *frustra transigere iuventutem,* ut si quis cum muliere decumbere neque amplecti vellet. Hunc sensum disticho adstruximus particulis quibusdam hypotheticis insertis. Variantes lectiones nullae sunt nisi quod Cod. A. यौव-नवने legit.

47. Quod de *meditatione* et *iustitia* sive virtute (धर्म) modo protulit, hoc ad *sapientiam* et *gloriam* iam extendit auctor, utramque inutilem significans nisi viribus suis comprobatam. Scientia enim *non spreta,* id est honorata, magna inter homines auctoritate pollet quidem, sed ipsa debet esse modesta et obedientiae adsueta, gloria et fortitudo ad salutem supremam nitatur oportet, sin minus iuventus vana est. Vocabulum पीठ *sedes* cum antecedentibus coniunctum hoc loco *cervicem* significat; Cod. A. male scribit पीड. In B. pro दमने: exstat दलने: bona lectio, cf. Sring. 58.

48. Hanc quoque sententiam ad verbum quidem, sed ita tamen expressimus ut sensum supra indicatum praeberet, particulis scholiorum more eum supplentes ac si esset यदि न प्रविशच्छति कश्चिद् विप्रां et rell. Scientia *signo destituta* ea est, quae non cernitur neque aliis prodest, igitur कलंक hoc loco cum लक्षणं sensu *virtutis* convenit; talis eruditio, perinde ac reliqua quae adduntur, non conducit et, ut Rogerius bene vertit: *la vie d'une telle persone est comme une corneille, qui attrappe ici et là sa vie.* प्रापोषित: Cod. A. debemus, in Edit. प्रेषित: in B. प्रेरित: exstat.

49. Tristis poetae contemplatio haec est: liberi nostri eodem modo nos deplorabunt aliquando, quemadmodum nosmet ipsi parentes iam emortuos memoria tenemus, similes igitur sumus arboribus a continuis Gangae fluctibus evulsis (cf. Nît. 36.). Structura sententiae paullo est intricatior: वयं ad इदानीमेते pertinet, prius ते ad natos, alterum ad वृद्धा: referendum, समा: denique sunt liberi nobis similes, Schol. ग्रस्मत्समा: explicat, ideoque mutare nolui vocabulum, in Cod. A. exstat समं ये ते, in B. समं ये: संवृद्धा: । Idem codex स्मरणापदवीं praebet, reliqui lectionem nostram tuentur exquisitiorem, Schol. per स्मरणमात्र reddit ut illud स्मृतिपथं vs. 42. In hemistichio secundo particulam स्म e Cod. A. introduxi-

mus; B. एते: स्म: praebet, अस्मत् ut est in Edit. sensum omnino turbat. Eadem समन्दो° e Cod. A., ut videtur, transtulit, glossa illa delenda est, at non सिंकतिनि uti falso in textu posuimus sed cum Cod. B. सिकतिल scribendum et cum sequenti coniungendum erat.

50. Sententia plana ac facilis quam ceteroquin Scholiasta optime dilucidat, dicit: huius annorum centuriae quinquaginta annos somno impendi, ex reliquorum quinquaginta annorum duodecim et dimidium infantia et totidem senectute consumi (अत्रशिष्टं पंचाशद्वर्षं तस्मिन् बालत्वे सार्द्धं द्वादशवर्षं वृद्धत्वे सार्द्धं द्वादशवर्षं अनुपयुक्तं -) virilem denique aetatem, viginti quinque annis constantem et miseriis quantumvis obnoxiam, inanibus laboribus conteri ad ventriculum implendum (उदरपोषणार्थं ॥) cf. *Psalm.* 90, 10. Pro चंचलतरे Cod. B. iubet बुद्बुदसमं *bullis aquarum similis*, πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος.

51. E re scenica Indorum petita imago: quemadmodum mimus (नटः) varias induens personas (नानावेशान् दधाति), fabula peracta cortinam intrat sic homo e vitae theatro discedit ad orcum. Paries illa versatilis quae जवनिका quoque et यमनिका nominatur, pictam fuisse apparet ex nomine चित्रजवनिका *Mâlatî* p. 103.

52. Continet caput sequens commoda devotorum cum principum vita aerumnosa collata, neque tamen *colloquium*, संवादः dici potest ut inscriptio fert, sed de titulis non est quod multum curemus quum inter philologos constet quam sit incerta inscriptionum titulorumque aetas et quam inane eorum pretium. De numero huius sectionis distichorum pauca praemonenda sunt: in Edit. Sr. et Cod. A. undecim numerantur versus quorum quidem unum exstirpamus; leguntur tamen duo alii, ad hoc caput nullo modo pertinentes et a Rogerio quoque omissi; is vero alios inseruit in Cod. A. non exstantes quos etiam nos libenter huc traximus. Versu quinquagesimo altero यती sive संन्यासी regem alloquitur regiae maiestati ac pompae opponens venerationem qua devoti fruuntur et gloriam qua carminibus cumulantur. Visargus in vocabulo गुरु delendus erat et उन्नताः scribendum cum B. et Schol.; Cod. A. singularem numerum errore habet उन्नतः In fine primi hemistichii porro नः recte legitur ex nexu et auctoritate Mstorum. Alia denique lectio Cod. A. अतिदूरगतयोः bonum sensum praebet. Ceterum Rogerius in paraphrasi versum sequentem cum hoc coniunxit, quo fit ut decimum capitis distichon abesse dicat.

53. Tribus versibus praetermissis, qui sermonem aperte interrumpunt, pergit religiosus (पुनर्यती राजानं प्रति वदति Schol.): nos quoque uti tu reges ac domini sumus potentia nimirum nostra — sermones sunt; bellica virtus — cupiditatum exstirpandarum facultas; honor demum — discipulorum veneratio. Verbum ईश्महे in Cod. A. et Scholl. Mst. scriptum est ईश्महे; in Cod. B. porro दर्पन्युपशमन reperitur (leg. दर्पान्यु°), cuius ultimum vocabulum usitatius quidem est, nec tamen de genere neutro दर्पः constat. Pronomen ते in fine hemistichii omnino falsum, in नः cum B. et Schol. correximus. Idem Cod. postea legit धनान्धा *opibus occoecati* pulcherrime, et versum claudit सुतरामेव राजन् गतो ऽस्मि quam lectionem

scholia sequuntur: अधुना मयि ते आस्था नैव चेत् तर्हि ममापि त्वयि सुतरामास्था नास्तीति हे राजन् एवमहमागतो ऽस्मि वर्त्तमानैः ॥

54. Animum contentum nullo modo egere, imo vero πενίαν μητέρα σωφροσύνης esse intendit. In Cod. B. pro दुकूलैः *vestimentis sericis* च लक्ष्म्या exstat: tu contentus es *felicitate*, quod etsi minus placet, tamen iam pridem ab auctore libri *Dasarûpaki* legebatur, qui hunc versum tanquam aequabilitatis (धृति) exemplum sibi sumpsit (vid. *Wilsonem* in theatr. Indic. I. p. 49. vers. german.). Fortasse est cui se commendet correctio भवति pro भवतु, nulla tamen auctoritate nititur, neque hac emendatione opus est, quum *pauper sit*, per nos licet, bonum sensum praebeat.

55. De apibus huc illuc volitantibus in secundo hemistichio desumpta est imago, sed ita ut, si quid video, amphilogiam simul quaerat poeta: मधुपः enim apis est, cui verbum भ्रम् convenit, मधुपान vero potum designat inebriantem e florum succo paratum: homines igitur apum instar oberrant et iamiam tremulenti divitias tanquam flores prosequuntur. Scholia Mst. inter धनलव et मधुपान inserunt तथा; comparationem in Dvandvo latere indicantia. In Cod. A. मधुपानं legitur, epitheton ad अखिलानां pertinens. Pro भ्रामि ex Cod. B. et Schol. भ्रान्त accepimus; lectio eiusdem अवमन्तुं *spernere* omnino falsa est et अनुमन्तुं *consentire* unice sententiae convenit. Scholia impressa per दूरीकर्तुं falsam lectionem respiciunt, Cod. hanc explicationem scripsit quidem sed postea delevit.

56. Sententiam hanc iam vertit *Rosenius* (in Radic. p. 306.) cuius haec est observatio: „Atmanepadam verbi यज् posuit, non tantopere ob metrum, quam propter similem aliarum vocum exitum." Et sane alliterationem in hoc disticho studio quaesitam esse, neminem potest fugere neque tamen in omnibus his exemplis, qualia iam supra habuimus, modum transgreditur Bhartriharis, sed in quibusdam tantum vocabulis similia cumulat elementa ad gratam soni modulationem captandam, ut in *Gitagovinda* fit, et in *Brahmavaivartapûrano* (p. 32. 39. 44. 45. 50. 95. etc.) prostant exempla; v. c.

वरं वरेण्यं वरदं वरिष्ठं वरकारणं ।
वरेश्रेष्ठं वरार्हंच सर्वेषां प्रवरं प्रभुं ॥
शुभक्षणे शुभदिने शुभयोगेन संयुते ।
शुभलग्ने शुभांशे च शुभस्वामिगृहान्विते ॥

Hoc genus est illud quod veteres παρόμοιον vocarunt, scilicet *multitudo verborum ex una litera inchoantium* (*Isidorus* Etym. 1, 25.), Indicis vero serioris aevi poetis adeo placuit ut in carminibus consulto artificiosis integra conderent disticha binis tantum literis, (द्यक्षरः) imo singulis (एकाक्षरपादः) semper recurrentibus. Conferas modo *Sisupâl.* 19, 84.:

नीलेनानालनलिननिलीनोल्लुलनालिना ।
ललनालालनेनाललीलालोलेन लालिना ॥

et eodem libro vs. 114.:

दाददो दुद्ददुद्दादी दादादो दूददीददोः ।
दुद्दादं दददे दुद्दे ददाददददो ददः ॥

quae illud Ennii: *O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti* longe superant.

57. De vocabulo विट vid. ad *Sring.* 91.; Schol. h. l. वन्दिन् explicat, quoad sensum scilicet, quia Vitas, interlocutoris et scurrae in dramatibus personam induens, herois simul praeconem agit. Quod सभ्येतरवादिचंचवः vocabulum attinet, सभ्यः *homo aulicus* est, dein in genere *insignis*, इतर vero negationem adfert, unde Schol. असभ्याः exponit (vid. *Sring.* 83.); वादिचंचवः idem explicat: वादेषु चंचवः दक्षाः भाषणाः Ceterum pro नृप vocativo, uterque Cod. A. B. legit: नृपमीक्षितुमत्र के *quam ob rem nos regem intueamur?* lectio bona et facilis, cuius tamen in Scholl. nulla fit mentio.

58. Rogerius primum versiculi membrum de creatore intelligit: *een van groot verstand en vernufd heeft deze wereld gemaekt,* ut propria ipsius verba sonant apud *Dapperum* in Asia p. 29., sed hunc sensum non inesse, varians iam lectio धन्यैः *felicibus* in Cod. B. pro ईशैः prodit et Schol. केचित् quoque ad विभूतं traxit; तनितं igitur mundi attributum est et distichon in reges prolatum, qui quantamvis potentes pauca totius mundi et per exiguum tantum tempus possident. Ex his fuere antiquitus qui totam terram occuparent, ut नहुषः eiusque filius ययातिः, cuius fit mentio *Nal.* 5, 45. *Asiat. Res.* III. p. 39. et fuere quoque qui summum imperium ex devotione mox deponerent; sunt denique hodie qui regionibus imperant multis (चतुर्दशभुवनानि Schol. quod terram universam fortasse designat), fastus igitur regulorum, aliquot tantum urbes tenentium, prorsus futilis videtur ac ridendus. कतिपयपुरः legimus cum Codd. tanquam Adiectivum ad मदनज्वरः pertinens; Schol. pronomen illud paucitatis explicat द्वित्रीणां पुराणां स्वामित्वे ॥

59. Eandem rem proponit sententia. Maioris momenti varians lectio ज्ञातं est in Cod. A. cuius scholia impressis inseram uncinis inclusa: यस्यां क्षणामपि अभुक्तायां नृपशतैर्यातं [नृपशतैर्न ज्ञातं भूतं] तैः नृपैः पृथ्वी क्षणामपि न भुक्ता । तावत् नृपाणां (शतैर्यातं गतं Cod. om.) नृपाणां शतानि (यातानि गतानि Cod. om.). De permutatione literarum य et ज्ञ vid. *Nit.* 13.; retinuimus hoc loco यातं quod et Cod. B. tuetur, verbis sic iunctis germanice: *von den Fürstenhunderten ist selbst kein Augenblick gegangen worden auf der ungenossenen Erde* h. e. multi fuerunt quibus exiguo tantum tempore imperio frui licuit. Reliqua faciliora sunt. विषादे scripsimus ut Mstt.

60. Legitur versus in Edit. p. 108. inter illos qui in Cod. A. desiderantur et aperte ad caput nostrum quo reges vituperantur pertinet, cui accedit quod Cod. B., in ordine versuum iusto negligentior, omnes tamen hasce sententias, ut tabula in fine exhibet, quodammodo collegerit. Sensus satis est perspicuus: terram universam, grandi sane figura, placentam luteam appellat poeta, oceano veluti veste striata involutam, atque huius glebae exiguam demum partem, eandemque bellis innumeris, acquirere dicit reges et pauperum

insuper copiolas flagitare quum *datores* (ददतः) debeant esse. In Cod. B. secundum tertiumque membrum hoc modo se habent:

स्वं स्वीकृत्य स एव संयुगशते राज्ञां गणैर्भुज्यते ।
ते दद्युर्ददतो ऽथवा किमपि तं क्षुद्रा दरिद्रा भृशं ॥

eodem sensu, nisi quod egeni terrae quasi possessores inducuntur, quibus frustum suum eripiunt principes. कापुरुष° ex Cod. A. et Schol. scripsimus pro कान् प° — forma contemptus est ut कुपुरुष cet. cum pronominibus composita vocabula.

61. Fabulam respicit poeta illam, qua Sivus in rixa quondam Deorum propter magnum Dei Brahmânis fastum, caput illi abstulisse traditur, idque statim suo capiti signum honoris imposuisse, quum sese humilem redderet Brahmâ. Sivus exinde पंचाननः dictus fuit, Brahmâ vero, qui antea चतुर्मुखः nominabatur, tribus tantum capitibus incessit postea. Sententia igitur aenigmatice proposita, suadet ne mortales, praesertim reges, devotos contemnere velint, quum vel ipse Brahmâ ob superbiam adversus devotorum Deum, Sivum, poenas luerit, et quamvis *immortalis*, id quod in interrogatione, negative sumenda, latet, अवधूतः fieret. — यातः in Cod. B. nisi e licentia pro यतिः sumptum velis: *ille sane devotus fuit*, reiiciendum est. Ceterum minis hoc modo fortissimis ex religione petitis optime claudit sectio in reges potissimum directa et has quidem ob caussas cum Rogerio huc traximus distichon, in Edit. p. 109. exstans.

62. Caput septimum, मनःसंबोधनं inscriptum, meditationes continet quas prudens quisque, ex mente poetae, secum loqui atque ad animum dirigere debeat. De vanitate rerum mundanarum plerumque agunt sententiae ad similes, capite tertio exstantes, accedentes. — Constructio lineae secundae haec est: किं विशसि (male B. विशति) नेतुं siv. प्राप्तुं प्रसादं क्लेशविफलं hoc est क्लेशैर्निष्फलं ॥ Adiectivum विफलं scholia quoque legunt, igitur mutare noluimus cum A. in विकलं *turpem*, neque in कलितं aerumnis subiectum cum Cod. B. Scripsimus tamen विविक्ताः संकल्पाः; quorum prius A. et Scholl. praebent (B. विमुक्ताः), posterius B. et comment. (A. संकल्पं), verbum enim पुष् hoc loco Activum est ad primam pertinens classem, igitur subiectum requirit, cuius obiectum est अभिलषितं h. e. मनोगत ॥ Locativus praecedens उदितेत्यादि ad त्वयि referendum: उदितः चिन्तामयोर्गुणो यस्मिन् तस्मिन् h. e. propriis cogitationibus o cor, mente tua conceptis, contentum esse potes neque opus est ut aliis lucri caussa adsentiaris. En *Rogerii* versionem ne sensum quidem exprimentem: *Pourquoy les hommes vont ils tout les jours servir pour peu d'utilité? Si tu n'aspires pas apres les choses du monde, tu heriteras, ou tu receuras beaucoup de contentement.*

63. Voculas कु च न coniunximus in कुचन ob imperativum sequentem et Schol. कुत्रचित्. Pro न तर्कित° Scholl. अतर्कित° scribunt; utrumque admittit orthographia, literam न inter vocales geminatam poscens. Voluptates intelligit poeta quas nobis effingimus, आकल्पिकान् Sch., quae tamen cogitationibus nostris non adducuntur sed sponte sua adveniunt abeuntque.

Verbum भू cum अनु, de quo Rosenius meus in Addendis ad radices monuit: *animadverte voluptates* idem significare ac *fruere iis*, solita significatione cepimus ne unicum hocce distichon reliquis repugnaret quae fugiendas esse voluptates suadent omnes. Participium denique आगतान् in scholiis solum typis expressis exstat, Mstta आगमान् scribunt.

64. Monet sententia ne in res terrestres, ferro duriores sive aheneas, quas vix ac ne vix quidem nobis subiugamus, mens inclinet sed coelestia potius expetat. Imperativum आश्रय in Scholl. manusc. per अङ्गीकुरुष्व explicatum, contextus flagitat; Codd. आश्रयं ad मार्गं referunt, festinantius ut equidem puto, Anusvarum ponentes. Pro आत्मीभावं Cod. A. iubet स्वामीभावं *statum domini*, B. शान्तीभावं *quietis conditionem*: intactam servavimus lectionem vulgatam rebus sensualibus oppositam. गतिं vero uterque Cod. गर्तं scribit, pulchrius si quid sentio: *via vacillans* in qua pedem figere haud possis.

65. Lectiones bonae sunt in A. B. तटभवां, epitheton ad रतिं trahendum, et स्त्रीषु, loco श्रीषु, quod in textum recepimus, quia mulieres, a Rogerio quoque inductae, haud abesse poterant. Minus exquisitum est in B. सरिद्वेगेषु *celeritas fluminum*; वर्ग enim complexum indicat rerum similium ut vulgo इत्यादि, सरितः vero fluvii videntur auctumnales, quorum aqua aestate non conspicitur, uti *fluvius mendax Jes.* 58, 11. *Job.* 6, 15. 20. ponitur. Scholiasta sententiam magis dilucidat hoc modo: सर्वे एते पदार्थाः चंचलाः अस्थयिनः दुःखदाः न च प्रत्ययः अनुभवो ऽस्ति। पुनरुक्तं किं वक्तव्यं लक्ष्म्यादिविषयाः चंचला इत्यर्थः ॥ Per flumen coeleste *Ganga* indicatur, Sch. भागीरथी; de *Sivi* cognomine vid. ad Vair. 1.

66. Mentem hortatur Yogi ut paupertatem eligat voluntariam cum frugalitate et abstinentia coniunctam, qua saepe gloriantur boni illi, quum revera saepissime, monachorum nostrorum instar, sint *νυκτιλαθραιοφάγοι*. De verborum structura verbisque singulis quae dici queant, optime suppeditat Scholiasta: हे चेतः त्वं इमां अस्थायिनीं रमां लक्ष्मीं आस्थया आस्थाबुध्या (यत्नेन Vulg.) सकृत् एकवारं मा चिन्तय मा चिन्तनं कुरु ॥ Membrum secundum pro Dvandvo haberem: *principis adspectui obliquo et mobili voluptati meretricum similem*, nisi commentarius aliter disponeret tanquam Tatpuruscham, addens: यत्र यत्र राज्ञां भृकुट्युद्देशः तत्र वेश्या नृत्यं करोति ॥ Vocabulum विहर e licentia metrica pro विहार scriptum est; glossa in Cod. A. marginalis *voluptas, lenocinium* विलास explicat. कंचुकितः proprie *lorica indutus*, Sch. आच्छादितः in plurali numero mallem, ob verbum sequens, nisi omnes auctoritates consentirent, idque eam fortasse ob caussam quia ad mentem dirigitur oratio, pluralis igitur in adiectivo aptus haud fuisset. *Benares*, urbs sanctissima semper habita est et hodieque omnium religiosorum refugium, in *Prabodhachandrodayo* vocatur: *solum ex quo scientiae natales exoriuntur, urbs salutis*, विद्याप्रबोधोदयजन्मभूमिर्वाराणसी मुक्तिपुरी ॥ (*Colebr*. Asiat. Res. X. p. 427.). Sunt tamen harum urbium aliae per Indiam dispersae, inprimis *Ujjayini*, quae olim ex paradiso in terram descendisse putatur. Vid. *Wilson*. ad Meghadût. p. 38. ubi septem urbes enumerantur sanctae:

अयोध्या मथुरा माया काशी कांची अवन्तिका ।
पुरी द्वारावती चैव सप्तैता मोक्षदायिकाः ॥

67. Pompam regiam describit versus et quidem ad oculos, ut ita dicam, depictam: rex procedens ante se habet puellas suaviter canentes et praecones laudem ipsius celebrantes vividisque coloribus rhythmice exornantes; Schol. मधुरं कोमलं अभिनवं उपमादियुक्तं कवित्वं कुर्वाणाः सरसकवयः ॥ Habet in lateribus virgines h. l. दाक्षिणात्याः nominatas, utpote ex Deccano oriundae; in tergo denique (पृष्ठे in Cod. B. et Schol. magis vulgare quam पश्चात्) sequuntur mulieres ῥιπίδα tenentes, e quarum armillis iucundus sonus auditur. चामर est flabellum abigendis muscis, μυιοσόβη, muscarium, vel ex pennis caudae pavoninae confectum (cf. *Martial.* 14, 67.) vel ex cauda bovum Indicorum; *Aelian.* H. An. 15, 14. ἐκ τέτων γε τῶν βοῶν καὶ τὰς μυιοσόβας ποιοῦνται. Persas his uti muscariis primus fortasse Menander retulit apud *Athenaeum* (XI. p. 484. de quorum ancillis flabelliferis egit *Pignorius* de servis p. 422. conf. *Martial.* 3, 40.); postea Romani imitati sunt. De Umbellis vid. ad *Sring.* 39. Quodsi igitur omnibus hisce rebus uti liceat, hoc est, si rex aliquis sit, tunc operae pretium esse dicit poeta, vitae dulcedines aliquamdiu percipere. Vocabulum लम्पटत्वं recentioris videtur originis, quum ad radicem non facile referri possit neque apud Amarum legatur; लम्पटः *lascivus* est, proprie *lingens, fello* (लोलुपो लोलुभो लोलो लम्पटो लालसो ऽपि *Yadavas* ad Sisup. 4, 6. coll. *Sâhit. Darp.* p. 320.) et *devotis* saepe opponitur sensus coercentibus (*Brahmavaiv. pur.* fol. 20.); लम्पटता *fornicatio* est in *Careyi* Lex. Bengal. (cf. Supplem. 1. et *Chaur.* 34.). Rogerius sententiam nostram cum proxime antecedente in unam conflavit unde in fine sectionis distichon desideratur.

68. Si omnia perceperis, quae ab hominibus desiderari solent commoda, quid tandem efficiant et quaenam utilitas exinde capienda? किं scilicet प्रयोजनं ॥ *Capiti pedem imponere* gestus est victoris, *Raghuv.* 7, 67. ubi proprie Dr. शिरसि धामं पादमाधाय ॥ Rogerius recte in notula addit: *si aetatem Dei Brahmânis attingere liceat,* कल्प enim cyclum sive periodum creationis significat. Laudatur distichon in *Kâvyaprakâso* p. 99. ubi variantes lectiones cum Cod. B. conveniunt fere: दत्तं पदं uterque scribit, pro संमानिताः विभवैः Cod. B., संतर्पिताः विभवैः *Kâvyapr.* praebet lectionem satis tolerabilem. In fine Cod. B. iubet कल्पस्थितं तनुभृतं तनुभिः rectius *Kâvy.* तनुभृतां *mortalium,* et देहभृत् *Raghuv.* 8, 50.

69. Quid sit वैराग्यं, in quo commendando tota versatur centuria, declarat tristis poeta. Quanto pulchrius *Bhagavadg.* 6, 1.:

अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः ।
स संन्यासी च योगी च न निरग्निर्न चाक्रियः ॥

Cod. B. negationem geminat et singularem praeterea numerum iubet न मन्मथजो विकारः quo nihil mutatur. भवः cognomen *Sivi* est.

70. Sivi vultum sive, quod idem valet, vitam asceticam, summi numinis adorationem non ex-

cludere, constat, imo Brahmum mente complectendum et cognoscendum esse quam maxime inculcatur. Tali summum numen meditanti omnes asserit voluptates quas sensibus nostris percipimus, contemnendas statim videri tametsi vulgo honoratae sint atque adamatae quam maxime. Adiectivum कृपपाल° Schol. explicat: कृपणाः क्षुद्राः सकामा ये लोकाः तेषां मताः मान्याः प्रियाः ॥

71. Scholiasta केन non ad Brahmum trahit, sed प्रकारेण supplet: *quomodo salutem adepturus es.*

72. Decas octava inscriptionem gerit: *inter aeterna et non aeterna haesitatio* नित्यानित्यविचारः et de rebus praesertim caducis agit, quibus animi salus opponitur. Atque hoc primo versu vituperat eos qui libris sacris in servitutem quasi sese addicant sui ipsius scientia neglecta. Quid enim omnes isti libri prodesse possint, quaerit, qui paradisi voluptates promittant puidem sed circa opera et officia sibi non constent (विभ्रमैः i. q. विलासैः) de vera salute tacentes: itaque omnes illorum distinctiones mercibus sunt comparandae quas facili negotio sibi parare quisque potest (cf. *Bhagav.* 2, 42. seq.). Propriae autem salutis scientia devotionem potissimum intelligit auctor quam quidem dicit omnia mala posse auferre quemadmodum ignis, in fine Kalpi (प्रलये) ex Kâli seu temporis Dei vertice cadens, mundum destruit ipsum: hoc modo se ipsum noscens a malis statim purgatur (cf. *Bhagav.* 4, 37. ubi similis de *scientiae igne* figura coll. vs. 39.). Nullum sensum praebet मुक्तेःकिं in Cod. B. et spernenda quoque eiusdem Codicis lectio est प्रवेशकथनें.

73. Principes atque omnino divites, elephantis equisque gaudentes et laute viventes, Deo mortis Yamo, nisi virtutem coluerint, non posse probari distichon significat, quod ex libro *Niti* (pag. Edit. 52.) huc transtulimus, quia in nullo Cod. legebatur et quoad sensum ad caput hocce pertinere videbatur; scholiis praeterea destitutum est. Rogerius huius loco aliam sententiam praebet, hoc sensu: *montem Merum, oceanum et montes interituros esse aliquando, citius vero hominum vitam evanescere,* quam inter Sataca frustra quaeras. Elephantorum epitheton: मदभिन्नगण्डकरटाः vigorem et furorem indicat, sunt vero iam segnes, ex fatigatione puta, ac somnolenti, tamen ante portas stant ad novam parati pompam; cf. *Mudrâraksh.* p. 41.: द्वारेषु द्विरदैः परद्विपघटाभेदक्षमैः स्थियतां ॥ De equis verbum वल्ग् *valgum, curvate incedere,* φέλγειν, usurpatur, quod proprie videtur gratiosum et gloriosum equi incessum significare (*courbetter*). Ceterum वीणा *cithara* est septicordis, वेणु *tibia* ex arundine Bambu confecta, मृदङ्ग *tympaniolum manuale,* quod dicimus turcicum, पटह *tympanum magnum bellicum* (*Chandica* 2, 54.) et शंख denique *concha marina* qua classicum canitur: instrumentis hisce musicis regem e somno excitare consueverunt Indi.

74. Sensus est: *χαλεπὸν τὸ γῆρας εἶναι ἀνθρώποις βάρος.* Magna varietas est in Cod. B.; in primo hemistichio दान्ताश्च (sic) नाग्नं गता et pro वर्धते etc.: नृपमेव हसते contra metrum, nisi Rephum putas neglectum. In secundo hemistichio leguntur नैव करोति pro नाद्रियते च,

verbum tamen poeticum est आ + दृ de sermonibus quibus aliquis non obtemperatur, cf. *Râmây*. 1, 1, 60.: नादृत्य वाक्यं *spernendo sermonem.* Dein sequitur इा कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं et in fine अवज्ञायते. Faciliora igitur vocabula, metro plerumque adaptata, insolentioribus substituit Cod. ut fit in sententiis gravioribus quae in ore hominum versari solent. Nihilominus glossemata puto, quae tamen, ut plurima reliqua utilitatem suam in interpretando habent.

75. Deerat trium syllabarum vocabulum post सितं tum in Edit. et Schol. tum in Cod. A. Particulae ad lacunam supplendam in promptu sunt, sed lubrica in eiusmodi locis coniectura est; substitui शिरसि, exspecto tamen meliora. Infimorum ordinum, Chândâlorum sive Pariarum puteos ossiculo insignitos esse ne alii ex iis bibant, ex hoc versu discimus.

76. Codices A. B. स्वस्थां legunt sensui et metro contrarium. Distichon ceterum facillimum est.

77. Homines inducit ambigue haerentes utrum in divini fluminis Gangis ripa devotioni sese tradere an potius mulieres colere et literis incumbre magis conveniat; hoc ultimum plerisque placere, queritur auctor, brevitate vitae denuo in memoriam revocata. Vocabulum तपस्यन् hoc loco cum वैरागी, यतिः योगी convenit, sensu, ut in Bhagavadgita elatiore: de sensibus voluntate subiiciendis, tametsi per se तपस् poenitentiam significat voluntariam et cruciatus ex voto susceptos, unde धनुव्रतः poenitentis nomen est frequentissimum; apud *Manum* expiationem peccatorum intendit, ita tamen ut *Tapas* naturale, ea vivendi sit ratio secundum quam debita ordinis officia aliquis praestet (*Manu* 11, 236. et saepius). सविनयान् dedimus e Cod. B. et scholiis, neque enim सविषयान् sensum videtur praebere commodum; Commentarius ad subiectum traxit vocabulum: विनयेन सह परिचरामः tunc saltem legendum सविनयाः Idem Scholiasta शास्त्रीयान् a sequentibus disiunxit: *libris sacris studeamus et carminibus profanis,* quia *Sâstram* de libris tantum sacris usurpari solet, quod tamen non ubique observatum. Γλυκὺ μέλισμα νέκταρος *Meleager* quoque dixit in Anthol. I. p. 35. ibiq. Jacobs.

78. Aliquantulum haesitavi in secunda huius versus voce स्वामी ob explicationem Schol. अमी क्षितिभुजः राजानः दुःखेन आराधितुं अशक्याः qua unum tantum agnoscere videtur enuntiatum, दुराराध्याः lectione, cui dein अमी *illi* sequatur cum particula aliqua conglutinatum quod pulchrius utique foret. Ast त्वमी contra metrum est, दुराराध्या वामी autem violentior iusto et nulla auctoritate confirmata correctio, quare tutius videbatur *dominum* servare et ad reges referre in universum. Hos enim, quantumvis morosos et pervicaces, colere malunt homines, ad maiorem dignitatem adspirantes, quam humanae fragilitatis memores religionis officiis vacare. Pro जरादेहे ut est ferenda Edit. lectio, जरादेहं Accusat., *senile corpus* vel melius *senile corpus ferentem* adiect. bahuvr. ad जीवितं pertinens, recepimus ex Cod. A. et Scholl.: अथ च जरया सह देहं तत्र जीवितं अपि सकलं मृत्युर् हरति ॥ illud सकलं autem, quod et A. praebet, expunximus; Rogerius दयितं quoque legit: *qui est chere.*

79. Desideratur sententia in Cod. A.; in Edit. Srir. ultimum libri locum occupat, sed cum Rogerio ad caput hocce necessario erat referenda. In singulis verbis vix haereat lector tametsi gravius aliquid plerumque in se contineant quam in versione expressimus: ग्रुण्, cuius aphaeresis notam omiserunt Editores Sr. *laudibus efferre* denotat; वसु *thesaurus* speciatim pecuniam significat, quam terrae tradere in publicis solent calamitatibus, unde खपिउत *suffossus* propriam suam vim retinet, dein vero *perditum* exprimit, ut nos alia quidem metaphora *untergraben* dicimus. व्यर्थं proponit Cod. B., a verbo rectum Accusativum, praetulimus Ablativum cum Scholiis. *Jahnus filia* cognomen Gangae est (v. *Wilson.* ad Meghad. p. 59.) et *montium princeps* Himâlayus. Ceterum पयः arcte cohaeret cum sequentibus.

80. Invenitur versus in Edit. p. 103., cuius lectionem adoptavimus, Codd. renitentibus, qui membrum secundum hoc modo concinnant:

A. रम्यं तव समानमागमसुखं कालेषु etc.

B. रम्यः (sic) साधुसमागमे समसुखं काव्येषु

Pro विन्दु porro A. वृत्ति scribit et उपगते denique loco घधितं. Hancce ultimam lectionem adoptavimus, in उपगतं cum Schol. correctam.

81. Contrarium depingit sententia et prorsus non iucunda esse asserit ea, quae distichon proxime antecedens enumeraverat — si prioris hemistichii interpretationem nostram sequeris, sed iam video me particulis esse falsum quibus recte perceptis vera haec est interpretio: *Quid non iucundum est habitare palatium, quid non audire cantus et alia, quidve non etiam permagnâ cum caris vitae instar amicis conventus felicitate gaudere? Quid vero* rell. itaque cum priori versu conveniens fere sententia haec est: Palatia, cantus et amicorum consessus sane vitae sunt oblectamenta, nihilominus tamen sapientes haec omnia pro vanidis habentes, fugiunt. Pulchra hac in re poeta utitur imagine, quam cave ne in plures separes imagines: *ut ala avis, ut candela vento tremulans, ut germinis umbra.* Schol. explicat भ्रान्तः चासौ पतंगः च तस्य पक्षयोः पवनः तेन व्यालोला चंचला दीपांकुरछायावत् चंचलं ॥ ceterum structura nullam habet difficultatem वसतये Dativus, sive तादर्थ्ये चतुर्थी ut Grammatici loquuntur, pendet a रम्यं [proprie: iucundum *habitationi*] item प्रीतये gaudio (zu wohnen, zu freuen), quapropter eadem vi in altera sententiae parte Dativi nominis loco partic. fut. pass. श्राव्यं adhibetur. Loco सततं Cod. B. सकलं *omne* legit; nos utrumque expressimus sententia iubente, maior tamen vocabulo सततं vis inest, scilicet sapientes in solitudinem se subtrahere omnibus temporibus solitos fuisse,

82. Novum incipit caput de veneratione Sivo, devotionis Deo, praestanda; in iisdem igitur rebus sordidis versari pergit auctor. — Metaphora insolentior neque tamen prorsus absona: perceptionis facultas (अन्तःकरणं = मनस्) elephas quasi masculus est urigine tactus (क्षीवः = मत्तः); per continentiam tamen (संयमेन) coercetur ne ad rerum sensualium

elephantam (विषयकरिणीं), quae libidinem ipsius excitat (लीलां दधाति), accedere possit; hoc modo cupido illa sensus nostros externos non amplius tangit, quia mundum cognovimus vanum esse; simili figura de equis utuntur Vedântici (v. Windischm. Sancar. p. 159.). Vocabulum संसार quod per *mundum* semper reddidimus (cf. *Vair.* 35.) h. l. cum praepos. सम Adiectivum est et propriam suam vim obtinet: *gyrans, volubilis, versatilis,* est enim Caussale thematis सृ *ire, volvere* ad hominum repetitam per nativitates revolutionem translatum; जन्ममरणादि alicubi explicat Schol. Locus classicus hac in re exstat *Manu* 12, 124.: एष सर्वाणि भूतानि संसारयति चक्रवत् *quia omnia entia circumvolvit rotae instar;* cum mari frequenter comparatur संसार: eodem sensu ac in celeberrimo illo πάντα ῥεῖ, cf. modo infra vs. 86. et *Brahmavaiv.* fol. 92.

दुष्पारसारदुर्वारसंसारार्णवतारणं ।
कर्मवृक्षांकुरच्छेदकारणं दुःखवारणं ॥

In Cod. B. श्रोत्रवर्त्म exstat quo metrum turbatur; idem Cod. रूढ loco गूढ legit. — आलानं ut hoc addam, postis est quo elephanti alligantur; cf. *Mrichhak.* p. 39. आलाने गृह्यते हस्ती ॥ Sphalmata in Edit. Sr. correximus.

83. Eadem ac toties iam repetita de vitae fragilitate querela, cui adde *Palladae* epigr. 129.:

Ω τῆς βραχείας ἡδονῆς τῆς τȣ̃ βίȣ.
Τὴν ὀξύτητα τȣ̃ χρόνȣ πενθήσατε.
Ἡμεῖς καθεζόμεσθα καὶ κοιμώμεθα,
Μοχθȣ̃ντες ἢ τρυφῶντες· ὁ δὲ χρόνος τρέχει.

Per गुणाः *in membris* opera et officia intelligit, Schol. Mst. कर्मसु in sequentibus autem *qualitates* illas sive त्रैगुण्यं intendit, has qui dignoscit *sapiens* est, निस्त्रैगुण्यः in Bhagav. 2, 45., ex nostri igitur auctoris sententia, *devotus.* Lectionem Edit. Sr. intactam servavimus; Cod. B. मनोरथाः स्वहृदये जाते scribit, posterius vocabulum ex solita incuria; हीनांगेषु ferri potest, imo forsitan pulchrius videatur, sed प्राप्त merum sapit glossema vocabuli यात e scholiis in textum relatum. Uterque Cod. A. B. मुक्तास्ति *non alia via relicta est.* In Scholl. impressis magna confusio deprehenditur; hoc modo sunt ordinanda: कृतः अन्तः येन स कृतान्तः अक्षमी कालः बलवान् बलाढ्यः सहसा अकस्मात् अभ्युत्थेति आपतति (Cod. आगच्छति) । एवं सति किं युक्तं । मदनान्तकस्य शिवस्य अंघ्रियुगलं ध्येयं तत् न ध्यातं तेन ध्यातेन विना मुक्तेः तु न अन्या गतिः मार्गः Pro अक्षातं Schol. igitur legit अध्यात *meditatione non cultum. Pedes venerari* frequentissime legitur.

84. Fatetur devotus se libentius poenitentiae Deo adhaerere quam Vishnui, etsi inter utrumque discrimen non sit (cf. utique vs. 30.). *Vishnum animam mundi* esse, indeque nomen *omnia pervadentis* accepisse libri Indorum sacri saepius exprimunt; cf. *Padmapur.* vs. 70. (Ed. Wollheim p. 23.): व्यापित्वात् सर्वभूतानां विष्णुरित्यभिधीयते et sl. 76.: वासेन सर्वभूतेषु वासुदेवः स उच्यते ॥ जनार्दन vel जनार्दन minus aptum Vishnuis epitheton est, si posteriorem partem a

अर्द् rad. solita *vexandi* significatione deducis, vellem qui *homines adauget* sed tunc scribend. esset जनार्दन vel जनार्धन; Wils. explicatio [cfr. s. v.] *insolita* rad. अर्द् nititur significatione.

85. In primo hemistichio समासीनाः legit Cod. B., in secundo: भोगोद्विग्नाः ut imprimendum curavimus; Edit. Sr. भोगोभग्नाः praebet, quod saltem in भग्नाः corrigendum, nisi भञ्ज् cum भग insolentius esset pro *frangere*. Scholia eandem Cod. B. tuentur lectionem, ex qua भो illud in textu videtur enatum. उद्विवचसः cuius praepositiones magis exquisitae sunt, intactum reliqui, A. et Schol. उच्चवचसः B. आर्तवचसः volunt. Ultimum denique membrum Cod. B. hoc modo consignavit:

कदा यास्यामानन्दोद्गतबहुलबाष्पाप्लुतदृशः ॥

prae gaudio expressis lacrymis circumfusos oculos habentes. In precibus nomen Dei ter solet repeti ad maiorem vim, cf. *Brahmavaiv.* pag. 104. et 105.

स्वधास्वधास्वधेत्येवं यदि वारत्रयं स्मरेत् ।
श्राधस्य फलमाप्नोति ध्यानस्य तर्पनस्य तत् ॥

86. Plane aliter Cod. B. secundum colon. concepit quod indicasse sufficiat:

स्मरन्तः संसारे विगुणपरिणामावधिगतीः वयं पुण्यारण्ये etc.

87. De urbe sacra *Benares* vid. vs. 66. Ibi hodieque nudi, praeter linteum in pudendis perizoma, incedunt Yogines et in Gangis ripa sedentes continuis precibus Sivum adeunt. Hic plurimis nominibus invocatur hoc loco, id quod efficacius putatur, cf. *Horat.* carm. saec. 15:

Sive tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.

Nomina illa, sunt enim innumera, quo memoria teneat, rosario (नामावलि) utuntur, unde Schol. इत्यादिनाम addit. *Gaurî* Dea Kâlî sive Bhavânî, Sivi uxor est; त्रिपुरहरः et त्रिपुरान्तकः saepe vocatur Sivus: *Daemonis Tripuri victor* (v. Wils. ad Meghad. vs. 58.), त्रिनयनः autem ob tertium ipsius in fronte oculum. Particula अये, ut hoc addam, vocativum mitigat atque in precibus gratiam implorat, Schol. कोमलामंत्रणे coll. Schol. *Nalod.* 4, 41.

88. In Edit. Sr. impressum est ध्याये ध्यानं quod nihili est et in fine correctum est ध्येयध्यानं non minus vitiose; legendum erat ध्याये ध्यानं निवेश्य *meditor meditationem intrans.* In primi hemistichii fine Cod. B. legit पर्यंकमूले exquisitum quidem sed nulla auctoritate alia confirmatum. De Sivi cognomine *Amoris hostis* vid. vs. 1., de amoris autem: *piscem vexillo tenens* cfr. Indiam nostram I. p. 246. Ceterum observare licet Sivo a devotis flores offerri ac fructus, non autem hostias cf. 98.

89. Similis plane sententia vs. 93. recurret, quam ob caussam Rogerius nostrum fortasse omisit versiculum (p. 314.) tametsi apud illum (p. 317. vs. 8.) aliud prostat distichon eiusdem tenoris: nolui tamen in supplementum referre versum, quia suo loco uterque legitur scholiis illustratus. Variae lectiones non adsunt neque multa ab sensu observanda: विपुलं Schol. per गुरुं explicat; वितानं vero h. l. *canopeum lecti* significat, saepius tamen

coelo pro vestimento ut eodem sensu dicunt, nimirum *sub dio morari* et αἰθριοκοιτεῖν, unde hodieque ex Jainis Gymnosophistae दिगम्बराः audiunt, idque tanto convenientius quum अंबरं iam per se *coelum* sit: अंबरं व्योमवाससो (*Visous* ad Sisupal. 5, 3.). De vocabulo सङ्ग vid. ad *Nit.* 34.; Schol. compositum dissolvit: विरतिः विरक्तिः सैव वनिता स्त्री तस्याः सङ्गमुदितः *Munis*, unde मौनं *silentium* descendit, Yogî est, infra (93) भिक्षुः dictus. Vocabulum अतनुभूतिः bene me cepisse, affirmare non ausim; Schol. in Cod. अनुभवः addunt; fort. leg. अनुभावः *qui nullam corpori auctoritatem permittit.*

90. Repetendi erant versus, nonagesimus et qui eum sequitur, ex Edit. p. 83., ubi coniunctim leguntur, in Cod. A. eundum locum occupantes; interrumpunt enim ordinem et ad Sivi cultum pertinent, quare etiam apud Rogerium hoc loco prostant. *Opera eradicare* est prorsus non curare neque de officiorum praemiis sollicitum esse. Scholia non adsunt.

91. Schol. पात्रयतां *pro patera adhibeatur* et verba reliqua in Imperativos Activi commutat: पात्रं कुरु ॥ *Felicitatem summam praebens,* परमानन्दः epitheton Brahmi est, quocum per intimam ipsius scientiam unitur Yogî etsi vitam conservet, sive in vivis maneat: hanc vero felicitatem Sivi favore assequitur devotionis viam ingrediens. सुलभां iubet Cod. A. una cum scholiis suis, sed religio fuit sollicitare vulgarem lectionem.

92. Ultimum devotorum gradum depingit auctor capite hoc decimo, अवधूतचर्या inscripto. Brahmani vitam quadripartitam non uno loco leges praescribunt sacerdotales ita ut per iuventutem ब्रह्मचारी Vedorum studio incumbat, dein paterfamilias, sive गृहस्थः sui ordinis officia persolvat, postea वनप्रस्थः ὑλόβιος s. eremita, meditationi vacet, hominum consortium non prorsus devitans, postremo loco autem यतिः fiat, sive अवधूतः (cf. Manu 6, 67.). Talis asceta, in antecedentibus satis superque descriptus, cynicorum more incedit, *baculum manu gestans et peram seminudus ab humero suspensam gerens,* sive ut *Aristophanis* dicam verbis ἀνθ' ἱματίου μὲν εἶχεν ῥάκος: in his omnibus enim Yogines Indici Cynicos aemulantur, imo longe superant: vaga delectantur, inhumana ac ferina fere vita, tribonium in deliciis habent attritum ac squalidum et quemadmodum Philemo Comicus Cratem describit, quod aestate crasso pallio indutus conspiceretur ob tolerantiam, hieme detrito:

Καὶ τοῦ θέρους μὲν εἶχεν ἱμάτιον δασὺ
Ἵν' ἐγκρατὴς ᾖ, τοῦ δὲ χειμῶνος ῥάκος.

id multo magis in ascetas quadrat Indicos. Sed iam videamus singula. *Pudendorum fascia* (कौपीनं) *in plus quam centum frusta* debet esse distracta — जर्जरतर Comparativus est adiectivi intensivi per totam radicem जॄ repetitam efformati, quales sunt गद्गद *balbutiens,* कलकल *avium cantus* et quae ad sonum simul exprimendum inserviunt formae: किंकिणी *perisphyris tinniens, tintinabulum,* coll. *murmur, turtur* cet. Sic forte *purpura* colorem intensum et quasi *impletum* (पूर्) significat et דרדר *carduus* ad stirpem दॄ *lacerare* referendum

ut in reliquis aliis verbis semiticis geminantibus ל ut dicuntur. Vid. *Schol. Haririi* p. 15. infr. Cod. B. et Scholia निश्चिन्त्यं male legunt; निरपेक्ष्यं porro, quo metrum vitiatur, Cod. A.; in B. सुखसाध्य exstat, भैक्ष्यमन्नं A. et शय्या B. haud spernendae sunt lectiones. Secundum hemistichium in B. plane a vulgari textu recedit, neque vero eam habet auctoritatem ut chartam perdamus. Pro स्वान्तं = मनः denique Cod. A. et Schol. eiusdem falso inducunt शान्तं ॥ Quid per *magnum Yogi festum* h. l. intelligatur Commentariis non apparet, totam igitur vitae rationem hac metaphora designari puto. Ceterum ex Cod. A. distichon excidit, nostra enim haec sententia numero 86 notatur, quum octogesima quinta revera sit; in Scholiis eiusdem Cod. ad versum seq. nobis 93. additur: 87 स्पष्टः dein vero sequitur conclusio इति भर्तृहरिणा कृतं वैराग्यशतकं समाप्तं ॥

93. Vide supra vs. 89. Secundi hemistichii initium ad mulieres flabelliferas alludit; harum loco auris refrigeratur Gymnosophista, igitur दिशः ipsi virgines sunt; eadem metaphora qua Martialis abollam Cynici *uxorem grabbati* nuncupat, eo quod grabbato pro stragulis iniecto, veluti cum eo dormiret. Schol. explicat: दिशः एव कान्ताः नार्यः ताभिः समन्तात् सर्वदिक्षु पवनरूपचमरैः वीज्यमानः सन् ॥

94. *Brahmânis ovum*, sive mundum, supra *Nîti* vs. 93. मृत्पिण्डं appellatum, eodem sensu h. l. मण्डलीमात्रं nuncupat, hoc est *discus vilis* क्षुद्रं मण्डलं placenta forsan ac libum, quo non satiatur sapiens. Posterius hemistichium eodem modo interrogat, subaudito न, quo statim sententia fit affirmativa: *nunquam accidit.* Hanc insolentiorem forte putans ellipsin, ultima verba in किं प्रजायते mutat Cod. B. सफरी pisciculus candidus est, aquam celeriter transnatans; aliis *carpo.*

95. Vix operae pretium est variantes annotare lectiones Codicis B., cuius librarius in hac sententia describenda negligenter admodum versatus est, transpositis ज्ञानतृष्णया et sic porro. In secunda linea दानविरतमार्गानिरतः scripsit, cuius vocabuli compositionem non bene expedio; lectio recepta ad Yoginum conditionem illam pertinet, qua nullo ordinum respectu ac discrimine ab omnibus Castarum officiis immunes sunt devoti, ut hodieque multorum testimonio confirmatur. Vocabulum श्वाकीर्णा Cod. B. in श्वाक्षीणा commutat, contra rhythmum literis similibus quaesitum et sensum, quem tamen restituit संप्राप्य lectione pro अच्युत = न ग्रथित. Ultimum denique समसुखाभोग° ieiunum est.

96. Quinque elementa adorans sperat Yogi se tandem cum Parabrahmo coniunctum fore, ab omnibus animi commotionibus ac stultitiae vinculis liberatum. तेजः सुबन्धो legit Cod. B. et ज्ञान pro ज्वाला quae omnes admitti possunt lectiones, posterior tamen glossa videtur; vid. vs. 72. de *scientiae igne.* Secundum hemistichium unica fere vox est; en Scholia: युष्माकं सङ्गवशाद् उपजातो यः सुकृतोद्रेकः तस्य या स्फुरन्ती अथ च निर्मला ज्वाला शिखा तया अपास्तः खण्डितः समस्तः सकलो मोहस्य अज्ञानस्य महिमा महत्वं यस्य स एवं भूतः सन् अहं ॥ Memorabilis est Schol. *Parabrahmi* explicatio per उपाधिशून्य quae ad Bauddhorum dogma accedit.

97. Per *animum amritum stillantem* eum intelligit qui omnia terrena exuit et summi numinis cognitione gaudet, sive hominis, ut Schol. verbis dicamus: मत्स्वभावस्य ज्ञेयज्ञातृसंबन्धेन रसस्वरूपब्रह्मविशिष्टस्य ॥ Illud autem vocabulum quo tanquam cibo utitur *Brahma* est, नित्यस्वरूपब्रह्म ॥ (vid. *Windischmannum* p. 128. in Sancar.). In sola Edit. Sr. exstat sententia p. 105.

98. Videmus ad quam duxerit dementiam pulchrum per se ac sapientissimum praeceptum de rebus externis contemnendis et cogitatione salutis ergo in Deum dirigenda: vult sordidus auctor — non idem Bhartriharis ille qui Nitim composuit — ut bestiarum more (वनस्थलीशयनाः मृगादयः) in sylvis degamus ad sensuum oblectamenta evitanda et summam perfectionem obtinendam. Serpens *vento* pasci putatur ut apud Hebraeos *pulvere*, sed simul latet in हिंसा vocabulo, speciatim de caede animalium usurpato, nullum cum pabulo illo crimen esse coniunctum, quod bene vidit qui Rogerium francogallico sermone reddidit: *Bramm a ordonné une viande pour les serpens, sans qu'on tuë rien, qui est le vent.* Verba belgica (apud *Dapperium* Asia p. 30.) rem minus tangunt: *Bramma heeft de wint voor de slangen tot een spyze, het gras voor de beesten geschikt. Deze zyn een en de zelve spyze en niemand lyd daer nadeel by.* Incongruae Cod. B. lectiones sunt: भात्रा महत्कल्पितं ad versum 96 forsitan respicientes ubi *aether* frater vocabatur; dein सृष्टाः pro पुष्टाः praebet et सततं *semper* loco सहसा = हठात्कारेण.

99. Sensus est: mundus vult decipi, decipiatur ergo; nos autem devoti et animo sinceri libenter divinam illam quam in promptu habemus, numinis scientiam impertimus. Vocabulum गालि apud Careyum in lexico Bengal. *scurrilitatem* indicat; vox videtur composita ex गा *vox* et आलि *series, copia* ut puncto subscripto Editores Sriram. indicare voluerunt: verba igitur obscura et confusa denotat (Schol. गालिमात्रं nostrum *galimathias*) sed cum notione *fraudis* coniuncta, quare sapientiae opponuntur. *Leporis cornu* pro re nihili ac vana habuimus *Niti* 5. Cod. B. ultimum distichi membrum legit:

ददतु शशविषाणं ये महात्यागिनो ऽपि ॥.

qui magni devoti vel leporis cornu darent? Fateor versiculum hunc et proxime sequentem mihi in hac decade paullulum esse suspectos, sed quales sint substituendi ambiguus haereo, igitur seriem turbare nolui.

100. Querelas fundit sententia de neglecta scientia divina, per quam semper vitam asceticam intelligit noster. Non sine vi ponuntur *reguli,* inest enim: vel in exigua quacunque regione h. e. ubique. Nominativum suppeditat Schol. पृथिव्येकदेशभोगिनो राजः: sequens vero vocabulum cum eodem in Accusativum erat corrigendum. Minus bene Cod. B. क्षितितल° inducit. Alias scriptoris hallucinationes omittimus.

SUPPLEMENTUM.

1. Versus qui sequuntur supplementarii ex libro secundo potissimum collecti sunt; tres priores ad caput de stultitia pertinent et in Cod. A. tantum leguntur, numeris undecimo et sequentibus notati. Harum sententiarum prima, in qua nulla ambiguitas relinquitur, illud Horatianum commentatur: *naturam expellas furco, tamen usque recurret;* cf. *Niti* 3. et versiculum prakriticum *Mrichhak.* p. 90.

शश्शापलक्कअलद्दूदे ण शक्कि वालिदुं
अपपाकलत्तपश्शत्ते ण शक्कि वालिदुं ।
जूदपश्शत्त मणुश्शे ण शक्कि वालिदुं
जेवि सहाविअ दोशे ण शक्कि वालिदुं ॥

Non potest bos, in herbam lasciviens, retineri, nec moechus alterius uxori inhians, nec homo addictus aleae, neque (hoc est: *multo minus*) *ille cui vitium innatum est.* Ubi पलक्क (प्रलक्त), ut hoc obiter observem (cfr. παλακίς) sanscritice लम्पट vocabulo explicatur (vid. *Vair.* 67.).

2. Singularis sane sententia, quam spuriam esse ipsius tenor satis superque docet. Quodsi Bhartrihari esset, scriptores de compositione rhetorica agentes certissime hoc distichon excitassent.

3. Pro एषां exspectaris येषां cui ते melius respondet; pro मृत्यु cum Scholl. legimus मर्त्य *mortalis.*

4. Sententia Cod. A. vigesima quinta, in capite secundo de sapientia, prostat et bona enumerat quae homini per Vishnuem distribuuntur, nullo tamen epitheto indicatum est iusto tantum et sapienti talia praemia fore; धर्मचक्र: ex Scholl. scripsimus, in textu erat धनभक्त:, Commentarius tamen Neutrum genus iubet ad मित्रं referens, quod fieri nequit ob vocabulum sequens.

5. Similem adscripsisse librarius videtur versiculum ad distichon Niti 33, cui praecedit haecce sententia, omnibus suis numeris haud absoluta, quum supplenda sit: *diviti* सामर्थ्ये सति Schol. Fortasse tamen in pronominibus, articuli vice fungentibus, ironica quaedam vis inest, ac si nos dicamus: *das sind Sinne!* अन्यत्तपोन coniunctim scribunt textus et Schol.; frequentior saltem est Instrumentalis, sed tum अन्य: scribendum: *alius* plane fit subito, neque amplius vulgo laudatur, qui dives modo erat.

6. Versiculus Cod. A. quinquagesimus, post versum nobis *Niti* 41. legitur eiusdem sensus: ut sorte sua contentus sit homo neque aliorum bonis invideat. Haec quidem extra dubium sunt posita, distichon vero ipsum, prout in Cod. exstat, corruptissimum est et sine aliorum Codd. ope in integrum restitui vix potest; sonat enim hoc modo, ad metrum quodammodo adaptatum:

त्वं एव चातकाधारोसितिकेषांनगोचरः ।
किं अंभोद्वरास्माकं कार्पन्योक्तिः प्रतीक्ष्यसे ॥

in quibus verbis negligentissime scriptis sensum equidem non invenio, etsi vix placent coniecturae quibus usus sum, paullo liberiores. Primum: अम्भोद्वरास्माकं sanscritum non est, sed anteponi debebat pronomen, cuius अस्माकं et केषां glossae videntur; *guttae* धाराः abesse vix possunt; terminatio ओ ad चातको tunc pertineret et spiritum finalem in स् mutaret scriptor, nisi सन्ति vocabulo sequenti inesse (ut vers. seq.) suspicaris. लोचनगोचर solita compositio est et apud Bhartr. iam legitur *Sring.* 74. — Sed iudicent critici acutiores. — Scholia ceterum adsunt nulla.

7. Ad sensum, versiculum antecedentem, cui proxime adhaeret, optime haecce illustrat sententia, scilicet querelas inanes fundere non debere hominem sua conditione, quantumvis exigua, contentum, nam ut inter nubes quoque sint vacuae ac tonantes, quibus sitim non exstinguat Châtakus, sive ut est in *Raghuv.* 5, 17. निर्गलिताम्बुगर्भं शरद्घनं नार्दति चातको ऽपि ॥ sic inter opulentes inveniri avaros, divitiis suis superbientes, quos igitur adire haud iuvet. Scholia desiderantur. Corrigenda erant मित्र in मित्रं, हिंसति in हि सन्ति et आद्रायन्ति in आर्द्रयन्ति ॥

8. Caput septimum, de ope ferenda, claudit sententia in Cod. A., et similem exprimit sensum: montem *Merum* et *Himâlayi* iuga non tantopere valere quam *Malayi* montes in peninsula australi, ubi non arbores modo steriles verum multa dona adsint salutifera, sic homines liberales sordidis divitibus esse praeferendos. *Auri mons* et *argenti mons*, हेमगिरि et रजताद्रि mera epitheta h. l. sunt et nullo aurifodinarum respectu ad externam tantum speciem horum montium referenda, Schol. in homines bene adhibet: ननु आत्मसदृशाः सुवर्णारौप्यरूपाः कृताः अतः तैः किं प्रयोजनं ॥ Molestiam parat in fine कंकोलनिम्बकुटजानि in quo vocabulo कुटज cum scholl. scripsimus; in textu erat कटुज scriptoris errore ortum, etsi कटु *pungens* de herbis officinalibus dicitur. निंब arboris species est, *Melia*, sive *Nimba Azadaracta* hoc est آزاد درخت appellata, sed कंकोल nusquam reperitur. कोलं per se *fructus* est, quod bene conveniret si निम्बकोल scriptum exstaret; fortasse igitur aliud arboris genus designat, quum Schol. scribat: कः कोलनिंबकुटजाः वृक्षाः Huius vero Commentarii कः nullum sensum praebet, neque enim Brahmâ, qui कः nominatur, locum habet; कं vero *caput*, *aquam*, *ignem*, *pavonem* et *gaudium* significat, ut de Monosyllabis lexicon *Ekâksharanighantus* docet. Schol. ad *Ghatakarp.* vs. 13. कं (sic leg.) शिरो जलमाख्यातं et postea: पावके च मयूरे च सुखे शीर्षे जले च कं coll. *Nalod.* 2, 4. 41. et saepius. Sed, fateor, me in hisce ipsum non acquiescere, quum कं vocabulum simpliciori dictionis generi parum sit aptum, proponam कङ्केलि° dummodo *Asocus* arbor in Himalaiis montibus crescit.

9. Operibus omnia regi et hominis fatum constitui (*Niti* 91. 94.) distichon docet quod imprudenter forsitan loco suo eripuimus quum apud omnes legatur: in Cod. A. vs. 89, B. 61, T. 58,

in Edit. pg. 53. Infra tamen alia sequuntur exempla, ubi sententia ab omnibus exhibita auctoritatibus, locum suum occupare nullo modo potuit. Neque Scholl. adsunt, neque variantes lectiones.

10. In Cod. A. tantum, post versum *Nitis* nobis nonagesimum nonum, legitur sententia, numero 103 notata, cuius cardo in ultimis verbis vertitur. Vide quae de tali interrogationibus facta constructione observata sunt ad *Nit.* 45.; de इतर in compositione vid. *Sring.* 83. Verba ceterum faciliora sunt; per *relictionem*, हानि bona intelligit huius mundi, quae a sapientibus sponte negliguntur.

11. Legitur versiculus in Cod. A. 105, in B. quem sequitur Edit. Sr. 82. in Cod. T. 79. nec quicquam habet molestiae tametsi frigoris nescio quid insit. मण्डिता non apodictice capiendum: *ornata est,* quod aliis auctoris dictis contrarium esset, qui in rebus similibus vituperare mavult quam laudare, sed hypothetice: *certe ornaretur,* ut in sententia seq. Hoc Cod. B. indicat interogatione किंस्वित् metro prorsus contraria. Adiectiva अप्रिय° non sunt *pauperes qui in egestate non blandiuntur* et *divites in opibus humanitatem conservantes* sed oratione dura destituti omnino अप्रियवचनेषु दरिद्राः ते: Schol.

12. Tuentur sententiam omnes auctoritates: A. 108. Edit. et Cod. B. 84. T. 89. et in eo quidem loco ubi recte sese habet, in capite de fortitudine post versum nostrum septuagesimum sextum. Laudibus enim praedicat virum fortem, cuius pedis contactu terra, veluti per solem flos, sese expandit, ut sub mulieris pede florem Asokum efflorescere dicunt Indi. Pro क्षमा *patientia* in Edit. legendum erat क्ष्मा *terra,* cui metrum obstat, B. रसा, A. मही quod adoptavimus, praebet. स्फारं adverbii vice fungitur *fit gaudens, exsultat,* propr. enim स्फट् *rumpi* ut स्फुट् de floribus dicitur, dein *exsaltare,* collato स्फारणा.

13. In Edit. vs. 21. et Cod. B. vs. 22. tantum reperitur adagium hocce satis luculentum. सुपुरु° metro iubente in सत्पुरुषाणां convertimus.

14. De hoc disticho vid. ad *Nit.* 83. cui adiungitur in Edit. Sr. 26. B. et T. 25., a Rogerio quoque translatum. Cod. B. in primo hemistichio उत्पतति iubet, caesura tamen prohibet quo minus accipiamus hanc lectionem, ceteroquin haud necessariam quia facile cogitatione additur: *iterum exsurgit.* In alterius hemistichii pede secundo Paeon primus apparet, in hac sede rarissimus. Vid. *Ewald* über einige ältere Sanskr. Metra p. 10.

15. Ad *Sringârum* potius pertinet sententia, in Edit. Sr. quadragesima nona libri secundi; in Cod. B. bis exstat, numeris 49 et 77 notata, neque in aliis Msttis reperitur. दुर्ग्राह्यं *difficile captu* Cod. iubet, menti ut videtur poetae contrarium, vult enim: cor mulierum cum omnibus suis ut ita dicam plicis et fraudibus, omnino non capi posse, ut comparatio docet. यद्वद्दर्पणान्तः स्थितं in Cod. B. ferri potest; दुर्गं ex eodem adoptavimus pro सूक्ष्म *subtilis* in Edit. De *gutta in flore loti* vid. ad Vaiv. vs. 7. In alium sensum *Uttararâmachar.* p. 29.

dicitur: optimorum hominum mentes cognitu difficiles esse, quum duriores modo sint quam adamas, molliores modo quam flores:

वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि ।
लोकोत्तराणां चेतांसि को नु विज्ञातुमर्हति ॥

Cum lianis mulieres sexcenties comparantur, praesertim in Gitagovindo, cf. *Mrichh.* p. 25. meretrix est मार्गजाता लतेव । et *Catullum* 61, 34.: *ut tenax hedera huc et huc arborem implicat errans. Ovid.* Epist. 5, 47. et quae excitat Jacobs ad Anthol. IX. p. 128. Scholiis omnes versus destituti sunt, a vs. 13. usque ad 23.

16. Versum scholiis carentem et in sola Edit. Sr. vs. 66. exstantem omnino non capio. Sermo est de Vishnue sub apri forma terram sustentante et in serpente Sesho, ut hominum saluti prospiciat, decumbente, sed quomodo cum dracone Rahu coniungatur, nescio; puto tamen ad distichon nobis vigesimum septimum a pio quodam lectore adscriptam esse sententiam in quibusdam vocabulis corruptam. Vitium saltem contra metrum erat tollendum in secundo membro, cuius च in ननु mutavimus et vocabula insuper राहुः et शेषः invicem transposuimus ne plane ineptiret obscurissimum dictum.

17. Corruptissimus in Edit. Srir. (74) versus, inprimis quod membrum hemistichii primi alterum attinet, ubi haud facile quisquam त्रिदश vocabulum semel omissum ex coniectura repetiisset nisi alio adiutus Codice. In B. (75) et T. (72) hoc membrum recte se habet sed transpositum cum priori hunc in modum librarii oscitantia vitiato:

विपद्दिमर्धैर्यध्वंसं यद्दीच्चितुमाह्मे

quae pracriticae corruptioni fere similia sunt. Pro डडविधेः in Edit. cum B. legendum तलनिधेः ex literarum ड et ल solita permutatione, et न cum व similitudine enatus error; non vero opus est ut verbum व्यपैति cum B. addamus. Dicit auctor ut equidem capio: Viros fortes anxie respicere noli, num forte constantia ipsorum, calamitatibus tentata gravioribus vacillet tandem, quodsi tamen impatientes invenias ipsos, nihilominus gloria digni putentur ut montes alati illi (vid. *Nit.* 29.) oceano vexati, viribus in periodi magnae fine fracti erunt sine omni aequoris ipsius damno. Comparationem tamen claudicare quilibet ipse videt.

18. Sensus est: Fortuna tanquam mulier vult expugnari, audaces fortuna iuvat. Mirum est quanta corruptela in Edit. Sr. laboret versiculus, cuius sphalmata भूतयोर्, दीर्घा, विज्ञय absque puncto nasali, मत्तप्रौढ e Cod. B. ubi eundem numerum occupat nonagesimum sextum, correximus, metro iubente.

19. Virum bellicosum praedicat sententia in Edit. et Cod. B. (102) exstans, nulla lectionis varietate. Constructionem grammaticam secundi hemistichii duriorem haud expedio.

20. Adagium in sola Edit. vs. 103. legitur, eodem sensu quo fabula exstat de vulpe et tym-

pano in *Calila* p. 90. Offendit मधुरध्वनिं *sonus dulcis;* vellet विपुल° vel similem addere epitheton.

21. Sententia est ut in *Niti* vs. 85.: nec Deum ipsum mutare posse ea quae fato constituta sint. कृकवाकुः avis quaevis crocitans est, cui flamingo pulcherrimus opponitur inter flores lotos nidum faciens. Prostat distichon in Edit. 105. et in Cod. B. 106.

22. Multum haesitavi quibus medelis metro huius sententiae consulerem, praesertim quum clariss. *Lassenium* viderem versiculum nostrum secundum Edit. Srir., ubi vs. 106. solus legitur, evulgasse in Comment. ad Hitop. p. 103. Vitium in tertio pede alterius hemistichii latens facile tollitur, si रवैरं Anusvaro deleto adiunxeris vocabulo sequenti; gravius tamen in primo hemist. ulcus deprehenditur, cuius कथयन्ति न vel sensui, ut equidem existimo contrarium est. Proceleusmaticus in sede sexta requiritur sive Amphibrachys et particulae sane erant in promptu तु हि च स्म ह वै ad pedem restituendum (पादपूरणे); nos वा inseruimus negatione prorsus exstirpata, quo facto sententia omnibus numeris absoluta videtur.

23. In Cod. B. (99) ubi sententia haec Editionis, in *Niti,* ultima prostat, primum hemistichium falso legitur hoc modo: दिग्गजकमठकुलाचलैः कथमपि विधृतापि न वलवति वसुधेयं ॥ Bonam tamen in altero hemist. lectionem चलति huic Cod. debemus pro फलति. Ad sensum cf. *Nitis* caput de fortitudine et constantia. De *testudine* et serpente Sesho vid. Nit. 28. दिग्गज collective sumendum, sunt enim quatuor terram portantes elephanti. Vocabulum प्रतिपन्नं pro *indole* venit ut alias प्रसिद्धं ॥

24. Ex libro Vairagyo superstes et ad versum nobis octogesimum quintum arctissime pertinens sententia, in Cod. A. et Edit. Sr. quadragesima nona, in B. quadragesima quinta est, et a nobis quidem expulsa ne numerum centenarium transgrederetur liber. Satis tamen antiquum est distichon in *Râvyaprak.* p. 28. iam citatum, ubi in primo hemist. वलवति etc. transponuntur cum कुसमेत्यादि. Pro लोष्ठे cum Cod. A. legendum erat लोष्टे = मृत्खण्डे. Usitatiorem porro formam दृषदि e Cod. B. et Schol. Mst. praetulimus; lectiones यान्तु in B. et Kâvyap. पुण्यारण्ये B. et कदा in *Kâv.* loco क्वचित् habent quo se tueantur. Vocabulum denique स्त्रैणा Scholiasta अपत्य vocabulo diserte explicat, alioquin et *mulierum gregem* poteras intelligere.

25. Sententiis Bhartriharis finem impono, disticho ad Nitisatacum et Vairâgyum respiciente, qui in Cod. D. librum de amoribus claudit, primum quia tres in universum Centurias respicit, dein etiam ut exemplo pateat quam corrupti interdum soleant esse libri Indorum Mstt., quorum tamen versiculos scholiis, ut hic quidem est, destitutos, solo metro restituas necesse est. Mensura hoc loco *Sragdhara* est haec, in duos male per scriptorem versiculos divisa: – – – | – ⏑ – | – ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –

primum vero hemist. hoc modo exaratum:

धन्यास्ते वितरागगुरुचरणारतां त्यक्तसंसारसङ्गश्मशाने
विलिनगिरिवरगह्वरे यौवनं ये नयन्ते ॥

In altero Hemist. ad *amores* pertinente, corrigendum erat स्तन *pectus* pro स्थन et totum epitheton ad amicam referendum, igitur in fine कार्यां loco कायाः scribendum. गाढ in गाढे mutavimus, melius tamen गाढं fuisset. Plures utique afferri poterant versus, praesertim ex Cod. B. sententiis interpolatis referto, at, quum gravissimis omnes fere corruptelis scateant et nihil praeterea habeant quod lectorem possit allicere, manum detinui et chartam perdere vanis nolui coniecturis.

॥ शुभमस्तु ॥

Tabula synoptica, novum sententiarum in libro II. et III. ordinem exhibens.

II. *Nîtisatakam.*

		Cod. A.	Edit. Srir.	Rog. vers.	Cod. B.	Cod. T.
I.	1	1		1	2	
	2	2	99 (I)		1 (I)	1
	3	3	1	3	1	
	4	4	3	4	2	3
	5	5	2	5	3	4
	6	6	89	6	89	88
	7	7	90	7	90	90
	8	8	99 (III)	8	34	
	9	9	32	9	31	31
	10	10		10	49	
	11	14	61			60
II.	12	15	7	11	7	8
	13	16	10	12	10	11
	14	17	11	13	11	12
	15	18	42	14	36	42
	16	19	104	15	103	98
	17	20	92	16	92	85
	18	21		17		
	19	22	93	18	93	86
	20	23	47	19	46	48
	21	24	68	20	68	66
III.	22	29	12	21	12	13
	23	30	33	22	32	32
	24	31	96	24	97	92
	25	32	38	25	38	37
	26	33	70	23	70	
	27	34	65	26	65	64
	28	35	95	27	95	91
	29	36	57	28	59	56
	30	37	87	29	87	83
	31	38	98	30	98	97
IV.	32	39	23	31	22	22
	33	41	63	32	67	62
	34	42	20	33	19	20
	35	43	62	34	63	61
	36	44	5	35	5	6
	37	45	6	36	6	7
	38	46	71	37	71	
	39	47	72	38	72	
	40	48	88	39	88	
	41	49	69	40	69	67
V.	42	52	75	41	74	73
	43	53	29	42	28	28
	44	54	22	43	21	21
	45	55	41	44	41	40
	46	56	4	45	4	5
	47	57	73	46	73	71
	48	58	39	47	39	38
	49	59	91	48	91	84
	50	60	77	49	48	74
	51	61	35	50	34	34
VI.	52	62	48	51	47	47
	53	63	8	52	8	9
	54	64	78	57	78	75
	55	65	94	53	94	87
	56	66	28	55	27	27
	57	67	36	58	35	35
	58	68	27	59	26	26
	59	69	40	60	40	39
	60	26		54	68	
	61	28	13	56	13	
VII.	62	70	80	61	80	77
	63	71	67	62	66	65
	64	72	34	65	33	33
	65	73	83	63	83	80
	66	74	46	64	45	46
	67	75	30	66	29	29
	68	76	15	67	15	15
	69		99	68	101	
	70	77	50	69	50	49
	71	78	14	70	14	15*
VIII.	72	80	64	71	64	68
	73	27		72		
	74	86	60		62	59
	75	106	81	77	81	78
	76	107	76	76	76	73
	77		85	78	85	81
	78	109	86	80	86	82
	79	81	17	75	16	17
	80	82	45	79	44	45
	81	83	9	74	9	10
IX.	82	84	24	82	23	23
	83	85	25	83	24	24
	84	87	79		79	76
	85	88	58	81	60	57
	86	90	43	84	42	43
	87	91		85		
	88	92				
	89	93				
	90		101	88	105	
	91	101	56	98	58	55
X.	92	94	19	91	17	19
	93	95	37	92	37	36
	94	96	44	97	43	44
	95	97	52	99	56	53
	96	98	31	93	30	30
	97	99	51	95	53	50
	98	100		96		
	99	102	54	100	57	54
	100	110	97		100	

III. *Vairâgyasatakam.*

		Cod. A.	Edit. Srir.	Rog. vers.	Cod. B.			Cod. A.	Edit. Srir.	Rog. vers.	Cod. B.
I.	1	1	1	1	1 (I)	VI.	52	48	48	51 }	25
	2	2	2	2 (II)	3 (I)		53	52	52	51 }	33
	3	3	3	7 (?)	4 (I)		54	53	53	52	55
	4	4	4	2	5 (I)		55	54	54	53	23
	5	5	5	3	6 (I)		56	55	55	54	32
	6	6	6	4	7 (I)		57	56	56	55	28
	7	7	7	5	40		58	57	57	56	24
	8	8	8	8	13		59	58	58	57	
	9	9	9	6	25		60		95	51	27
	10	10	10	9	10 (I)		61		98	59	31
	11	11	11	10	50	VII.	62	59	59	60	37
II.	12		18 (II)	11	18 (II)		63	60	60	61	
	13	12	12	12	17		64	61	61	62	63
	14	13	13	13	117		65	62	62	63	65
	15	14	14	14			66	63	63	64 }	
	16	15	16	15	20		67	64	64	64 }	66
	17	16	15	16	21		68	65	65	65	79
	18		100 (II)		104 (II)		69	66	66	66	80
	19	17	17	18	22		70	67	67	67	81
	20		16 (II)	87 (II)			71	68	68	68	82
	21	18	18	20		VIII.	72	69	69	69	87
III.	22	19	19	21	9 (I)		73		55 (II)		
	23	20	20	22	116		74	70	70	71	51 (II)
	24	21	21	23	60		75	71	71	72	
	25	22	22	24	76		76	72	72	73	94
	26	23	23	25	74		77	73	73	74	44
	27	24	24	26			78	74	74	75	
	28	25	25	27			79		99	76	36
	29	26	26	28	52		80	75	88	77	91
	30		52 (II)		54 (II)		81	76	75	78	73
	31	27	27	30		IX.	82	77	76	79	51 (I)
IV.	32	28	28	31	123		83	78	77	81	97
	33	29	29	32			84	79	78	82	
	34	30	30	33			85	80	79	83	47
	35	31	31	34	119		86	81	80	84	54
	36	32	32	35	59		87	82	81	85	
	37	33	33	36	88		88	83	82	86	100
	38	34	34	37	114		89	84	83		85
	39	35	35	38	118		90	50	50	87	78
	40	36	36	39	110		91	51	51	88	
	41	37	37	40		X.	92	85	84	89	109
V.	42	38	38	41			93		85	92	
	43	39	39	42	48 (I)		94		86	90	89
	44	40	40	43	8 (I)		95		89	93	92
	45	41	41	44	87		96		90	98	93
	46	42	42	45	12 (I)		97		91		
	47	43	43	46	95		98		93	95	11 (I)
	48	44	44	47	53		99		96		29
	49	45	45	48	42		100		97		30
	50	46	46	49	115						
	51	47	47	50	122						

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 4. lin. 25. pro नील lege लील.

- 7. - 12. Praestat emendare न्यस्तं स्मरामि नखरक्षतलक्ष्मस्याः et in Scholiis ad h. v. lin. 17. पृथूरुभागः et lin. 19. घनोत्थे scribere.
- 8. - 3. a fine. Fort. leg. इति कपटः सुप्तव्यं.
- 12. - 8. leg. एतादृशीं et lin. 11. insere स्खलन्तीं ante प्रतिभ्रंश.
- 15. - 2. a fine. Euphonia neglecta est in exitu membri, item pag. 22. lin. 11.
- 17. - 18. Anusvarus vocabuli पूर्णां evanuit in nonnullis exemplis, item pg. 30. lin. 5. in सां.
- 20. - 14. Pone १८५५.
- 22. - 5. Suprapositum vocalis signum non accurate expressum est in वक्रे item pg. 25. l. 20. in fine, et pg. 31. lin. 14. in ते.
- 23. - 21. Separa विचार्य कार्यं, item pg. 26. lin. 1. melius scribis हृदि मानः.
- 30. - 21. Scribe ब्रह्मापि.
- 56. - 2. pro भाष्यापि, quod ex Edit. Srir. in nostram irrepsit, scribe भक्ष्यापि.
- 70. - 9. leg. युष्मत्स°.
- 71. - ultima pro विचत्रि° leg. विचित्र°.
- 88. - 12. leg. *Mangiferum.*
- 102. - 4. pro *fatorum libro* scribe *frontis tabula,* video enim भाल anterius caput esse in quo scripta hominis putantur fata; quapropter iam dele quae parum apta in Commentario ad h. v. pg. 131. contulimus.
- 105. - 23. post *quiescit* pone colon.
- 122. - 4. a fine leg. *cupidum.*
- 124. - 17. leg. *voluntate.*
- 131. - 14. dele apostroph. ante कापो.
- 142. - 11. lege ईशापत्नी.
- 142. - 18. post *similis* adde: — *cognita,* nam respondet simul दृश् (cfr. Brahm. Vaiv. Pur. Spec. pg. 25. lin. 5), Arab. رأى, hebr. ידע signific. cognoscere carnaliter.
- 152. - 23. leg. *denudavit.*
- 155. - ult. leg. ऋतु.

Pag. 157. et 158. ad Sring*l* vs. 36. Post vulgatam Wilsoniani lexici editionem alteram vidi प्राग्भार् *montis cacumen*, पाटच्चर् *furem* significare; igitur verte *qui ex montium cacuminibus fragrantiam furantur*, et dele omnia, quae in Commentario de hisce vocabulis protulimus futilia. Sic quoque eadem (प्राग्भार्) vox intelligenda est Vairag. v. 1. non vero *onus*, et varians lectio उन्मूलयन् iam recte sese habet.

- 162. lin. 3. a. f. leg. *stamina*.
- 169. - 22. post *versione* pone punctum.
- 172. - 1. leg. *Strabonis*.
- 194. - ult. pro صدل leg. صل.
- 199. - 19. गुणप्रबालं.
- 200. - 24. परकार्यं.
- 213. - 5. a fine *philautia*.
- 232. - 12. verba: *de quorum ancillis* rell. ad *Romanos* refer.
- 232. - 24. leg. *Dicitur* pro *Dr*.
- 235. - 19. leg. *interpretatio* pro *interpretio*.

Reliqua, quae in versione et commentario minus accurate vel etiam festinanter et मोहमोहिता: expressimus, benevolus lector ipse corriget, errores quosdam in textu graviores passim in Commentario iam tetigimus.